

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4106 Zemědělská specializace

Studijní obor: Biologie a ochrana zájmových organismů

Fakulta: Katedra biologických disciplín

Vedoucí katedry: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.

DIPLOMOVÁ PRÁCE
**Mapování a analýza ilegálních otrav
volně žijících živočichů v ČR**

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.

Konzultant diplomové práce: doc. RNDr. Josef Navrátil, Ph.D.

Autor diplomové práce: Bc. Kristýna Dobiášová

České Budějovice 2017

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna DOBIÁŠOVÁ**
Osobní číslo: **Z14462**
Studijní program: **N4106 Zemědělská specializace**
Studijní obor: **Biologie a ochrana zájmových organismů**
Název tématu: **Mapování a analýza ilegálních otrav volně žijících živočichů v ČR**
Zadávací katedra: **Katedra biologických disciplin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Rešeršní zpracování dosavadních poznatků o dané problematice. Problematika jedů a otrávených návnad, prevence a jejich léčba, a legislativní zařazení trávení živočichů.
2. Sjednocení dostupných dat otrávených zvířat ze záchranných stanic pro handicapované volně žijící živočichy, z veterinárních ústavů a ostatních institucí.
3. Statistické vyhodnocení údajů, která zvířata jsou nejčastěji trávena, jaké jedy jsou nejčastěji používány.
4. Zpracování dat v GIS a vyhodnocení ohniskových oblastí, kde se nejčastěji otravy nebo otrávené návnady nacházejí.
5. Vyhodnocení získaných výsledků; doporučení pro bezpečnostní složky a záchranné stanice.

Rozsah grafických prací: max. 15 stran grafy a tabulky
Rozsah pracovní zprávy: 40
Forma zpracování diplomové práce: tištěná
Seznam odborné literatury:

Bates, N. S., Sutton, N. M., Campbell, A. (2012): Suspected metaldehyde slug bait poisoning in dogs: a retrospective analysis of cases reported to the Veterinary Poisons Information. VETERINARY RECORD, 171 (13).

Martinez-Haro, M., Green, A.J., Acevedo, P., Mateo, R. (2011): Use of grit supplements by waterbirds: an experimental assessment of strategies to reduce lead poisoning EUROPEAN JOURNAL OF WILDLIFE RESEARCH, 57 (3): 475-484.

Incidental poisoning of animals by carbamates in the Czech Republic Novotny, L., Misik, J., Honzlova, A., Ondracek, P., Kuca, K., Vavra, O., Rachac, V., Chloupek, P. (2011): Incidental poisoning of animals by carbamates in the Czech Republic. JOURNAL OF APPLIED BIOMEDICINE 9 (3): 157-161.

Reljic, S., Srebocan, E., Huber, D., Kusak, J., Suran, J., Brzica, S., Cukrov, S., Crnic, A.P. (2012): A case of a brown bear poisoning with carbofuran in Croatia. URSUS 23 (1): 86-90.

A další aktuální publikace z databázi vědeckých publikací.

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.
Katedra biologických disciplin

Datum zadání diplomové práce: 9. února 2015
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2016

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní středisko
Studentů 13
370 05 České Budějovice

doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 10. března 2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Podpis:

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21. 4. 2017

Podpis:

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu této práce, doc. RNDr. Ing. Josefu Rajchardovi. Ph.D. za trpělivost, pomoc a vedení při zpracování této práce. Dále patří mé poděkování doc. RNDr. Josefu Navrátilovi, Ph.D. za ochotu a spolupráci při zpracování této práce. Mé díky patří Ing. Davidovi Fukovi za poskytnutí dat ke zpracování. A v neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za podporu při dokončení této práce.

ABSTRAKT

Pesticidy, hubení hlodavců nebo cíleně umístěná, otrávená návnada karbofuranem. Těmito a mnoha dalšími způsoby může dojít k otrávám volně žijících živočichů. Ať už dojde k cílenému otrávení konkrétního živočicha nebo dojde k neúmyslnému otrávení necílového jedince, vždy má takovéto jednání fatální následky. Pronásledování tzv. škodné, jako lišek, kun nebo dravců obecně má vliv na celé populace. Často tráveným dravcem bývá orel mořský, v jehož případě má každý otrávený jedinec dopad na celou populaci. Bohužel takto nachystaná návnada otráví daleko více zvířat, především mrchožroutů a masožravců. Předkládaná práce zhodnocuje dostupná data, týkající se otrávených živočichů a mapuje jejich výskyt. Data byla získána z evidence záchranných stanic a databáze programu Volná Křídla v období let 2009-2016. Mezi nejčastěji přijímané živočichy do stanic byl srnec obecný s otravou způsobenou řepkou. Často se vyskytovali vodní ptáci otrávení botulismem, následně jedinci otrávení jedem na hlodavce a jedem na slimáky. Karbofuranem byli nejvíce otráveni orel mořský, káně lesní a krkavec velký. Mezi otrávené druhy patří i ohrožený luňák červený, luňák hnědý a orel skalní. Dále bylo zjištěno, že jednotlivé roky nemají žádný vliv ve výskytu otrav. Rozdíl v počtech otrav ptáků a savců nebyl zjištěn. Vliv měsíce u dat získaných ze stanic nebyl zjištěn, v počtech otrav karbofuranem je vyšší v březnu, a především v dubnu. V analýze prostorových rozdílů také existuje mezi většinou krajů vyrovnanost. Výrazně vybočuje kraj Středočeský a Jihočeský. Nadprůměrné počty otrav karbofuranem pocházejí z krajů Jihočeského, Vysočiny, Jihomoravského a Ústeckého.

Klíčová slova jed, otrava, karbofuran, dravci,

ABSTRACT

Pesticides, rat control or targeted placed, poisoning bait by carbofuran. These and many other ways can cause the poisoning of a wild animal. Whether targeted poisoning of a particular animal poison or unintentional poisoning of a non-target individual occurs, this behavior has always fatal consequences. The persecution of nuisance animals, such as Foxes, Martens or other predators, has an influence on the whole of the population. Often poisoning bird of prey is a White-tailed Eagle, in which case every poisoned individual has an impact on the whole of the population. Unfortunately, this made bait is poisoning far more animals, especially for scavengers and carnivores. This paper explores the available data of poisoning animals and maps their occurrence. The data was obtained from the database the Animal Rescue Centre and the Free Wings in the period 2009-2016. Among the most commonly accepted animals in the stations was the Roe Deer with poisoning caused by the Rape. Waterborne birds were Often bothered by botulism, followed by individual poisoning with poison on the rodent and poison on the Slugs. Carbofuran was most poisoned by the White-tailed Eagle, the Common Buzzard, and the Common Raven. Among the poisonous species are also the endangered the Red Kite, the Black Kite, and the Golden Eagle. Furthermore, it has been found that individual years have no effect on poisoning. The difference in the number of birds and mammals poisoning was not detected. The influence of the month on the data obtained from stations was not found, the number of carbofuran poisoning is higher in March, and especially in April. In the analysis of spatial differences, there is also a balance between most regions. The Central Bohemian and the South Bohemian regions are markedly different. Above-average numbers of carbofuran poisoning originate in the regions of the South Bohemia, the Vysočina, the South Moravian and the Ústecký region.

Keywords: poison, poisoning, carbofuran, bird of prey

Obsah

1	ÚVOD	10
2	LITERÁRNÍ PŘEHLED	11
2.1	Pesticidy	11
2.2	Karbofuran.....	13
2.3	Strychnin	15
2.4	Fosfid zinku	16
2.5	Antikoagulanty	17
2.6	Methylaldehyd.....	18
2.7	Etylenglykol	20
2.8	Olovo	21
2.9	Ropa a ropné deriváty.....	21
2.10	Botulismus	22
2.11	Fytotoxiny	24
2.12	Cyanotoxiny.....	25
2.13	Další méně časté otravy	26
2.14	Nález otráveného zvířete	27
2.15	Právní důsledky otravy zvířat	27
2.16	Vyšetřování	28
3	METODIKA	29
4	VÝSLEDKY A DISKUZE	30
4.1	Přehled otrávených jedinců za období 2009-2016	30
4.2	Otravy v záchranných stanicích.....	44
4.3	Otravy karbofuranem	46
4.4	Mapování otrav volně žijících živočichů	48
4.5	Statistické vyhodnocení.....	56
4.5.1	Vliv roku na zjištěná měření	56

4.5.2	Vliv měsíce na zjištěná měření	57
4.5.3	Vliv kraje.....	58
4.5.4	Karbofuran	59
5	ZÁVĚR	62
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
7	SEZNAM GRAFŮ, MAP, TABULEK	66

1 ÚVOD

V dnešní době intenzivního zemědělství jsou kladeny vysoké nároky na hubení organismů, které jsou z pohledu průmyslového zemědělství a nároků hygieniků označeny jako škůdci. Zemědělské plodiny nabízejí nejrozličnějším živočichům zdroj potravy, s tím ale také možnost otravy. Současný trh nabízí celou řadu pesticidů a chemických látek, zajišťující hygienu výroby a skladování potravin. Používáním těchto přípravků dochází k neúmyslným otravám nejčastěji pozřením pesticidů s potravou. V posledních letech jsou pesticidy využívány k pokládání otrávených návnad. Tento prastarý způsob likvidace zvířat se týká především predátorů, označovaných jako „škodná“, ať již nějaké škody vznikají nebo jsou pouze domnělé. Celkově je trávení jedním z nejčastějších způsobů likvidace zvířat nejen u nás, ale i v ostatních zemích. Vyšetřování a odhalování těchto nelegálních činů je všude velkým problémem. I přes zákaz používání se nejčastěji tráví právě karbofuranem. Tato látka je u nás zakázána od roku 2008, stále se ale vyskytuje víc a víc případů těchto otrav. Každoročně jsou takto otráveny stovky zvířat, zejména dravců, vyder a kun. Méně často se objevují otravy dalšími pesticidy či jinými chemickými látkami.

Tato práce byla zaměřena na analýzu výsledků ze záchranných stanic a databáze otrav karbofuranem v rámci programu Volná Křídla. Cílem práce bylo statistické vyhodnocení nejčastěji trávených zvířat a nejvíce používané jedy v období 2009-2016. Dále byly vyhodnoceny ohniskové oblasti otrav pomocí programu GIS.

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Pesticidy

Dnešní zemědělství vyžaduje užívání pesticidů k minimalizaci škod způsobenými škůdci při pěstování a skladování plodin. Aplikací těchto přípravků může docházet k neúmyslným otravám necílových druhů, například pozřením jedu s potravou. Vedle těchto primárních otrav existuje nebezpečí sekundárních otrav, tedy možnost kumulace jedů v organismech. Stále více se setkáváme s případy chronických otrav v důsledku znečištění životního prostředí. Příznaky chronické otravy nejsou specifické, projevuje se oslabení imunitního systému, snížení hmotnosti (Modrá, Svobodová, 2009).

Různé pesticidy jsou využívány k pokládání otrávených návnad na zvířata, která jsou označována za tzv. škodnou. Umístěním návnady však může být otrávena celá řada živočichu, včetně těch ohrožených. Je těžké zjistit, o jaké pesticidy se jedná. Chemická analýza je finančně nákladná, většinou se kadáver nebo návnada testuje pouze na karbofuran. Přesto že je od roku 2008 zakázán, využívá se nejčastěji.

Dle biologické účinnosti dělíme pesticidy:

akaricidy – k hubení roztočů

algicidy – k hubení řas

arborocidy – k hubení stromů a keřů

avicidy - k hubení ptáků

fungicidy – k hubení houbových chorob

herbicidy – k hubení rostlin

insekticidy – k hubení hmyzu

molluskocidy – k hubení měkkýšů

piscicidy – k hubení ryb

rodenticidy – k hubení hlodavců

Perzistence pesticidů

Fyzikální, chemické i biologické faktory mají vliv na rozkládání pesticidů. Nejčastěji jejich rozklad probíhá vlivem slunečního záření (fotolýzou), teploty (odpařování), vzdušným kyslíkem (oxidací), vlhkostí (hydrolyzou), mikroorganismy nebo i cílovými organismy. Dále může mít vliv na pokles reziduí tzv. zředovací efekt, resp. nárůst biomasy v průběhu zrání plodiny. Pohyb pesticidů můžeme pozorovat i v půdě, a to pomocí difúze nebo proudem vody, která může dále kontaminovat povrchové vody nebo podzemí. Rychlost znehodnocení pesticidů je ovlivňována při optimálních podmínkách jejich fyzikálně-chemickými vlastnostmi. Ostatní faktory mají větší vliv pouze v případě, pokud jsou podmínky prostředí extrémní (Vlček, Pohan-ka, 2011).

Diagnostika otrav zvěře pesticidy

Úhyn zvěře způsobený přípravky na ochranu rostlin je těžké zjistit a evidovat. Zvěř na ošetřených plochách nehyne okamžitě, ale většinou na ukrytých místech, kde ji lze najít zcela výjimečně (Svobodová, 2003). Kadávery pak rychle mizí, dle ročního období. Další problém spočívá ve finančních nákladech na její likvidaci. Člověk, který uhynulou zvěř najde, ji musí na vlastní náklady dopravit k vyšetření a většinou toto vyšetření i uhradit. Následný odhad zvěře, která uhynula tímto způsobem, je tak často nepřesný.

Na vyšetření při podezření na otravu pesticidy je potřeba poskytnout vzorek. Nejlépe tělo uhynulého zvířete, popřípadě jen tkáň, tělní tekutina nebo výměšky zvířat v množství potřebném pro dané vyšetření dle určení krajské veterinární správy (Svobodová, 2003).

Kritéria pro označování pesticidů z hlediska ochrany zvěře

Toxicita přípravků, mechanismus působení a perzistence udávají míru rizika přípravků z hlediska ohrožení zvěře. Další důležitý faktor hodnotící negativní účinky na zvěř je určení pravděpodobné expozice v přírodních podmínkách po přímém zasažení během aplikace a prostřednictvím kontaminované potravní složky. I případné repelentní vlastnosti přípravku je nutno posoudit. Hodnocení přípravků je podmíněno standardizovanými testy toxicity a modelovými pokusy v přírodních podmínkách.

Pro tyto testy jsou často používány z ptáků bažanti, křepelky a kachny divoké. Ze savců jsou to například zajíci, králíci nebo další druhy drobné zvěře (Svobodová, 2003).

2.2 Karbofuran

V roce 1976 byl vyvinut pro tlumení hmyzích škůdců zemědělských plodin karbamátový insekticid karbofuran (2,3-dihydro-2,2-dimethyl-7-benzofuranylmethylkarbamát). Bílá krystalická látka s lehce fenolickým zápachem byla pro zemědělské účely vyráběná ve formě granulí. U nás se používal k ošetření řepky olejky, chmele, máku, kukuřice hrachu a mnoho dalších. Je toxická pro savce, ptáky, včely i pro vodní organismy (Novotný et al., 2003). Užívání těchto pesticidů mělo špatný vliv na fungující ekosystémy, jeho nesprávné používání způsobovalo např. hynutí včelstev, eutrofizaci povrchových vod nebo jejich kumulaci v živých systémech. Jed se tak hromadí ve vrcholových člancích potravního řetězce (Modrá, Svobodová, 2009).

Mechanismus účinku

Karbofuran je nervový jed, způsobuje inhibici enzymu acetylcholinesterázy, tedy dočasně blokuje molekuly. Tento enzym je lokalizovaný v nervových zakončeních a zajišťuje správné šíření nervových vzruchů. Karbofuran narušuje přenos těchto vzruchů na nervových synapsích, nervosvalových ploténkách a v centrálním nervovém systému. Protože cholinesteráza nefunguje správně, není přerušeno působení acetylcholinu na nervových zakončeních, tudíž se vzruch po neuronu šíří nepřetržitě v stejném směru (Novotný et al., 2010). Důsledkem je celkové ochrnutí, ochrnutí dýchacího svalstva a následná smrt udušením. Smrtná dávka pro ptáky je asi 0,5 miligramu na jeden kilogram živé váhy. Smrt tak nastává téměř okamžitě (Novotný et al., 2003). Toxicita a rychlost odbourávání se liší vnitrodruhově (vliv stáří, pohlaví), ale také mezidruhově a mezi jednotlivými třídami organismů. Například orální toxicita pro bažanta je 10x nižší než u kachny (karbofuran.cz).

Tabulka 1: Experimentálně ověřená orální toxicita u několika druhů ptáků (karbofuran.cz)

Druh	LD ₅₀ [mg.kg ⁻¹]
kachna divoká (<i>Anas platyrhynchos</i>)	0,415
vlhovec červenokřídlý (<i>Agelaius phoeniceus</i>)	0,42
vrabec domácí (<i>Passer domesticus</i>)	1,2
bažant obecný (<i>Phasianus colchicus</i>)	4,15

(LD₅₀-letální dávka jedu v mg na 1kg živé váhy zvířete, při které je 50% šance na přežití)

Patologickomorfolologický nález

Při pitvě můžeme nalézt nespecifické příznaky, a to překrvení orgánů a přítomnost zbytků potravy v žaludku nebo ve voleti. Dále pak sekreci spojenou s otokem plic. (Grymová, Tukač, 2008).

Klinické příznaky

Žádné charakteristické příznaky na zvířatech nenalezneme. Klinické příznaky můžeme rozdělit do tří skupin.

- První, muskarinový typ zahrnuje salivaci, průjmy, zvracení, slzení, střídavě zúžení a rozšíření zornic, tachykardii a bradykardii. Smrt nastává nedostatečným okysličováním a zúžením průdušek.
- Druhý, nikotinový typ zahrnuje stimulaci kosterních svalů a křeče. Dochází k paralýze dýchacích svalů a následně ke smrti.
- Třetí typ zahrnuje variabilní nervové příznaky (Grymová, Tukač, 2008). U ptáků lze otravu poznat dle typické polohy se svěšenou hlavou a křídly a sevřenými pařáty. Potvrdit otravu lze toxikologickým vyšetřením (karbofuran.cz).

Terapie

Při akutní otravě podáváme aktivní uhlí s emetiky (léky na vyvolání zvracení). Terapie spočívá v atropinizaci postiženého jedince. Pokud veterinární lékař zjistí necitlivost na atropin, použijeme následující schéma terapie. Za prvé se zajistí průchodnost dýchacích cest. Dále zajistíme oxygenoterapie, zavedení i. v. kanyly a podání izoto-

nických krystaloidů, pokud je potřeba stabilizovat krevní tlak a perfuzi. Dalším bodem je tlumení křečí, a pokud je potřeba, úprava hypertermie. Pro dekontaminaci organismu je třeba navodit zvracení, neuběhlo-li víc jak 60 minut. Dále výplach žaludku, podání aktivního uhlí a dalších léčiv (atropin sulfát, pralidoxin chlorid, diphenhydramin) (Novotný et al., 2003).

2.3 Strychnin

Alkaloid strychnin je velmi toxická látka identifikovaná v rostlinách rodu *Strychnos* čeledi *Loganiaceae*. Získává se ze semen indického stromu Kulčiba dávivá. Rychle se vstřebává z gastrointestinálního i respiračního traktu. Strychnin je typický křečový jed, který se využívá k hubení hlodavců. Hrozí tak otrava některých druhů ptáků (Grymová, Tukač, 2008).

Mechanismus účinku

Strychnin inhibuje neurotransmitter glycin v postsynaptických místech neuronů míchy. Způsobuje nekontrolované stimulační motorických neuronů, které ovlivňují příčně pružované svalstvo.

Klinické příznaky

Způsobené těžké křeče vedou k vyklenutí hlavy, šíje a zad. Mezi první příznaky patří nervozita, napjatost a ztuhlost. Nastupují nekontrolované záchvaty vyvolané podmětem, například reakcí na světlo nebo hluk. Mezi další příznaky patří potíže s dýcháním, vysoká teplota a zvýšení srdeční frekvence (Volfová, Patočka, 2003). Výsledkem je smrt z vyčerpání nebo udušení. U takto otrávených zvířat nastupuje rychle *rigor mortis* (Grymová, Tukač, 2008).

Terapie

Léčba otravy strychninem musí nastoupit ihned, doporučuje se uvést postiženého jedince do celkové anestezie s řízenou ventilací po dobu 48 hodin. Dále podávání

intravenózních tekutin a podávání léků na podporu močení, aby se jed dostal z těla co nejdříve (Grymová, Tukač, 2008).

2.4 Fosfid zinku

K přípravkům zvláště nebezpečným pro zvěř patří rodenticidní přípravek Stutox s účinnou látkou fosfidem zinku. Je určený pro nástrahový způsob ochrany proti přemnožení hraboše polního (*Microtus arvalis*).

Hraboš polní (*Microtus arvalis*) je sice součástí naší fauny, ale v porostech zemědělských plodin však způsobuje vysoké škody. Ke snížení populační hustoty hrabošů se prvotně využíval biologický způsob, tedy likvidace hlodavců prostřednictvím dravců. Existují však domněnky, že výsledek je opačný. S vyšší predací hrabošů jejich populace rostou (Zbořil, 2006).

Následně se přistupuje k chemickému způsobu. Výrobci těchto přípravků deklarují relativní bezpečnost svých přípravků pro necílové organismy, přesto mohou svým zbarvením lákat některé zástupce necílových skupin. Při nedodržení zásad správné aplikace představují nebezpečí. Granule musí být po celé ploše aplikovány rovnoměrně, nesmějí tvořit hromádky, které jsou pro hrabaví ptáky atraktivní. Dochází tak nejčastěji k primárním otravám, které hrozí zejména zajícům, srnčí zvěři, bažantům, koroptvím nebo třeba psům (Suchý, 2008). K sekundární otravě dochází prostřednictvím nerozložených granulí z trávicího traktu hlodavce (Zbořil, 2006)

Mechanismus účinku

V kyselém prostředí žaludku dochází k uvolňování fosforovodíku, který působí dráždivě na sliznici gastrointestinálního traktu. Způsobuje neurotoxické a hepatotoxické účinky, také selhání oběhového systému. LD50 fosfidu zinku se pohybuje mezi 12–40 mg/kg ž. hm (Suchý, 2008).

Klinické příznaky

Otrava nastupuje velmi rychle, od 15 minut do čtyř hodin. Mezi první příznaky patří anorexie a deprese, poté zrychlené hluboké dýchání, nauzea a zvracení, někdy s příměsí krve. Následuje ataxie, slabost, křeče a úhyn (Suchý, 2008).

Patologickomorfológický nález

Nález nebývá specifický. Často bývají zjišťovány patologické změny ledvin, jater a mozku. Typický je zápach žaludečního obsahu, který je cítit po zkažených rybách.

Terapie

Vzhledem k akutnímu průběhu otravy se terapie neprovádí.

2.5 Antikoagulanty

Další skupinou používaných látek jsou antikoagulanty, které inaktivují důležité srážecí faktory krve. Moderní antikoagulanty jsou vysoce toxické. Byly vyvíjeny s cílem dosažení vysoké perzistence v tělech obratlovců. Po jednorázovém příjmu jsou schopny vyvolat otravu. Obliba v používání těchto jedů v úmyslném použití spočívá v tom, že jejich účinek není tak viditelný jako u jiných jedů. Hynutí začíná od 6. dne po aplikaci jedu (Mazánek, 2010).

Nejčastěji používaným antikoagulantem je přípravek Lanirat Micro, jehož účinnou látkou je bromadiolon. Jedná se o požerový jed k hubení škodlivých hlodavců, především hrabošů, potkanů, krys, myš a myšic. Tento jed se vyrábí ve formě červeně zbarvených granulí.

Lanirat se používá i k likvidaci predátorů přes sekundární otravy, látka se kumuluje v játrech živočichů. Například na Novém Zélandu nebo ve Velké Británii se stejné antikoagulanty aplikují k vyhubení nepůvodních predátorů, přes krysy a králíky.

Mechanismus účinku

V těle živočichů dochází při perorální intoxikaci k narušení syntézy vitamínu K1. U obratlovců je zásoba vitamínu K1 v játrech na 3-8 dní. Poté dojde k narušení procesu srážení krve. Dochází tak k apatii otráveného živočicha a pomalému hynutí v důsledku vnitřního krvácení (Mazánek, 2010). Sekundární otrava je způsobena kumulujícím se množstvím bromadiolonu, může škodit i dlouhodobě v potravním řetězci. Otrávení hlodavci jsou apatičtí, tedy snadno ulovitelní. Stávají se tak nebezpečnými pro predátory. Na účinky přípravku jsou savci vnímavější než ptáci (Zbořil, 2010).

Klinické příznaky

Živočich uhynie mezi 4. – 10. dnem. Mezi příznaky patří apatie, slabost, dušnost, kašel, krváceniny na sliznicích, následné krvácení z tělních otvorů.

Léčba

Veterinární lékař vyvolá zvracení, popřípadě provede výplach žaludku. Dále podává lék na zlepšení srážení krve. Prevencí je zabránit přístupu zvířat k nástrahám.

2.6 Methylaldehyd

Methylaldehyd, využíván jako moluskocid je u nás obsažen v přípravku Vanish Slug Pellets určeném k likvidaci slimáků, plzáků a hlemýžďů na skleníkových kulturách, zemědělských produktech, uskladněných produktech a na zeleninové sadbě. Vanish Slug Pellets firmy Trans Chem Professional BV, Nizozemsko ve formě tmavě modrých granulí obsahují 4 % metaldehydu. Působí jako kontaktní a požerový jed. Metaldehyd je pro zvířata chuťově atraktivní i přes repelentní látky působící proti teplokrevným živočichům (Modrá, 2005).

Mechanismus účinku

Toxický účinek metaldehydu u teplokrevných živočichů není přesně znám. Předpokládá se, že působí společně s acetaldehydem, který vzniká hydrolýzou metaldehydu působením žaludečních kyselin. Acetaldehyd je dále metabolizován na oxid uhličitý, tato reakce je pomalejší než hydrolýza, kterou vzniká, proto narůstající množství acetaldehydu vede k příznakům otravy. Metabolity, které vznikají, způsobují metabolickou acidózu a způsobuje pokles hladin neurotransmiterů kyseliny γ -aminomáselné (GABA), mozkového serotoninu, norepinefrinu a k nárůstu aktivity monoaminoxidáz. Křečovou aktivitu při otravě způsobuje inhibice aktivity GABA systému, metaldehyd působí přímé podráždění sliznic (Modrá, 2005).

Klinické příznaky

Od 15 minut do tří hodin nastupují první příznak otravy a to tachykardie, neklid, nystagmus, zvracení, často hyperpnoe, tachypnoe, salivace, ataxie a toporná chůze.

Dále nastupuje průjem, křeče a svalový tremor. V poslední fázi dochází ke kontinuálním křečím, hypertermii, acidóza, poruchám dýchání a cyanóze. Selhání dýchání bývá příčinou úhynu. V případě přežití akutní fáze otravy se dochází k poškození jater (Modrá, 2005).

Diagnostika a patologickoanatomický nález

K diagnóze slouží stanovení metaldehydu nebo acetaldehydu v obsahu žaludku, moči, plazmě a tkáních. U uhynulých zvířat je zjišťována hyperémie ledvin a jater, degenerativní změny jaterních buněk a gangliových buněk v mozku. Dále lze naléznout petechie a ekchymózy ve sliznici gastrointestinálního traktu, hyperemie a intersticiální hemoragie v plicích (Modrá, 2005).

Terapie

Léčba je pouze podpůrná a symptomatická. V první řadě musíme zabezpečit základní životní funkce, především dýchání. Současně se provádí léčba hypertemie. Záchvaty se mohou potlačovat diazepamem, v případě neúčinnosti se mohou užít barbituráty s přihlédnutím k tomu, že mohou soutěžit o vazbu s enzymy, které metabolizují acetaldehyd. K sedaci a potlačení křečí se podává diazepam nebo acepromazin. Současně se doporučuje podání pentobarbitalu. Vzniklá acidóza se vyrovnává pufovacími krystaloidními roztoky (Modrá, 2005).

Do hodiny od příjmu této látky se doporučuje vyvolat zvracení, pokud se ještě nedostavili příznaky otravy a křečové stavy. V případě neúspěšného vyvolání zvracení se doporučuje k poklesu absorpce metaldehydu laváž s mlékem nebo bikarbonát sodný, v případě nepřítomnosti látky v žaludku můžeme podat aktivní uhlí a salinická projímadla.

Momentální zdravotní stav a citlivost jedince je důležitá pro vyléčení. I přes včasnou léčbu bývá prognóza nepříznivá (Modrá, 2005).

2.7 Etylenglykol

Etylenglykol najdeme v barvách, kosmetických přípravcích, ale především v chladících a brzdových kapalinách. Jedná se o bezbarvou tekutinu nasládlé chuti, která může být pro zvířata právě pro sladkou chuť atraktivní. Je dobře rozpustná v organických rozpouštědlech i ve vodě, k otravě tak dochází nejčastěji vypitím této látky. Ihned po příjmu látky dochází k absorpci v dutině ústní i v gastrointestinálním traktu (Janczyk, Weichetek, 2005).

Mechanismus účinku

Prvními příznaky požití ethylenglykolu jsou příznaky neurologické kvůli jeho působení na buňky CNS. Projevují se poruchy rovnováhy, vědomí až koma, klonické křeče nebo nystagmus. Dále nastupuje metabolická acidóza s těžkým deficitem bazí a dochází k narušení metabolismu glukózy cestou glykolýzy a glukogeneze. Proces lipolýzy nabírá na intenzitě, při které vznikají ketolátky a dochází k prohloubení acidózy. Dochází tak ke zvýšení draslíku v krvi a způsobuje bradykardii a arytmii s možností zástavy srdce. Zvláštní úlohu při toxickém působení hraje kyselina šťavelová, její úložiště v nefronech a cévách vede k selhání ledvin. Při dlouhodobém příjmu ethylenglykolu vznikají močové kameny, dochází k chronickému selhávání ledvin a k tukové degeneraci jater (Janczyk, Weichetek, 2005).

Klinické příznaky

Otrava má tři fáze. V první fázi se objevují již zmíněné neurologické poruchy, dále polyurie, polydipsie, hypotermie, zvracení, průjem a následnou dehydrataci. Druhá fáze zahrnuje selhávání kardiovaskulárního a respiračního systému. Po 24–72 hodinách nastupuje fáze třetí. Způsobuje bradykardii, poruchy rytmu, konické křeče, hyperventilaci, po které následuje anorexie a deprese (Janczyk, Weichetek, 2005).

Terapie

Do 30 minut po požití provedeme výplach žaludku. Terapie metabolické acidózy spočívá v podání bikarbonátu sodného po dobu 30 minut. Specifická terapie spočívá v inhibici metabolismu ethylenglykolu etanolem. Dále se doporučuje podávat vitamíny B1 a B6 a později provést hemodialýzu nebo peritoneální dialýzu (Janczyk, Weichetek, 2005).

2.8 Olovo

Otravy olovem se vyskytují u dravců a vodních ptáků. Náboje do loveckých zbraní nebo rybářské závaží se společně s půdou nebo potravou se dostávají do trávicího traktu ptáků. Zvláště u vrubozobých dochází ke zvýšené konzumaci takových to nábojů, neboť jim připomínají grit, který tyto ptáci vyhledávají. V kyselém prostředí žaludku kachen se olovo rozpouští a dále absorbuje ve formě iontů. Při poranění svaloviny ptáka takovým to nábojem však k otravě nedochází (Grymová, Tukač, 2008). Do organismů dravců se dále dostává při čištění peří v oblastech znečištěných výfukovými plyny nebo při požití kořisti s vysokým obsahem olova. V současnosti k těmto otravám dochází vzácně, protože olověné broky jsou vyráběny z méně toxických materiálů.

Klinické příznaky

Akutní forma otravy vodní pernaté zvěře představuje změny CNS vyznačují se zakřivením krku a částečnou paralýzou končetin a křídel. Otravu provázejí silné průjmy, které způsobují úbytek váhy. Při pitvě zjišťujeme neprůchodnost jícnu nebo svalnatého žaludku nebo přímo olověné předměty v obsahu žaludku. Forma chronická probíhá kumulací olova v organismu, která později způsobuje blokaci některých enzymatických systémů (Svobodová et al, 2003). Objevují se nespecifické příznaky, jako apatie, hubnutí, slabost, nechutenství, průjem, reprodukci a nervové příznaky. U dravců narušuje reprodukci v podobně ztenčených skořápek vajec (Grymová, Tukač, 2008).

Terapie

Spočívá v odstranění zdroje olova výpachem žaludku.

2.9 Ropa a ropné deriváty

S otravou ropnými produkty se můžeme setkat při dopravních nehodách cisteren přepravující pohonné hmoty, při narušení ropovodů a produktovodů, úniky ze zásobníků a další. Riziko pak nastává, pokud se tyto produkty dostanou do vodních toků a

proud je může roznést na kilometry daleko. Hrozí tak otrava především vodních ptáků, které se dostanou do přímého kontaktu (Grymová, Tukač, 2008).

Peří, které je znečištěno ropnými produkty ztrácí vodotěsnost a tepelnou izolaci. Výsledkem je silné podchlazení a smrt, případně hubnutí a následné zdravotní komplikace. Ke vstřebávání do organismu dochází perkutánně a pozřením při očišťování peří (Grymová, Tukač, 2008).

Klinické příznaky

Při otravě jsou ovlivněny prakticky všechny tělesné funkce, především gastrointestinální trakt. Dochází k poškození osmoregulace, snižuje se vstřebávání vody a elektrolytů ze střeva, ptáci mají průjem a jsou dehydratováni. Poškozené střevo je náchylnější na sekundární infekci (Grymová, Tukač, 2008). Dále se vyskytuje keratokonjunktivitida, aspirační pneumonie a hemolytická anémie. Narušená je i reprodukce. K úhynu vede selhání ledvin a zánět slinivky.

Patologickomorfolologický nález

Nálezy jsou nespecifické. Charakteristická je silná dehydratace, ptáci jsou nalezeni vysušení, jejich kůže je neelastická a pevně přiléhá k tělu.

Terapie

Základem je zabránit dehydrataci a podchlazení, odstranění toxických látek z povrchu těla, zobáku a nozder. Provede se koupel v teplé místnosti, střídavě v teplé vodě a detergentu. Poté je nutné důkladně postižené ptáky vysušit a ponechat v teple. Po oschnutí se umístí na kontrolovanou vodní nádrž, kde se jim postupně obnovuje termoizolace a hydroizolace (Grymová, Tukač, 2008).

2.10 Botulismus

Botulismus je intoxikace botulotoxinem, produkovaným anaerobní bakterií *Clostridium botulinum*. U této bakterie se rozlišuje sedm typů, které se označují A – G. Nejčastěji způsobuje hynutí ptáků typ C. *Clostridium botulinum* je saprofytní organismus a její spory jsou rozšířeny v mokřadních sedimentech (Cepák, Pokorný, 2002). Botulotoxin je produkován ve vegetativním stádiu, kdy se pomnožují. Vzniká

při nerovnováze vodního prostředí, způsobená eutrofizací. Eutrofizace je obohacování vody živinami, především dusíkem a fosforem. Je buď přirozená, nebo antropogenní, tedy vyvolaná činností člověka. Nejčastěji hnojením nádrží, přísunem živin odpadními vodami, splachy z polí, nebo exkrementy vodních ptáků (Svobodová, 2003). Důsledkem je rozvoj fytoplanktonu v horních vrstvách vodního sloupce, který zabrání průniku světla ke dnu. U dna dochází ke spotřebování kyslíku a vzniká kyslíkový deficit ve vodní nádrži, což je základní podmínka pro vytvoření botulotoxinu. Dále na produkci toxinu má vliv dlouhá perioda tepla, hodnota pH i hloubka nádrže (Cepák, Pokorný, 2002).

V rozkládajících kadáverech vzniká největší množství toxinu. Toxin se kumuluje v larvách hmyzu žijící na kadáveru, které slouží jako sekundární zdroj otravy. Larvy hmyzu nejsou k botulotixinu citlivé, snadno je tak přenáší na ostatní teplokrevné živočichy. Vodní ptáci jsou k otravě nejcitlivější, naopak supi jsou přirozeně rezistentní (Grymová, Tukač, 2008).

Klinické příznaky

Botulotoxin působí na nervovou soustavu. Inhibuje vylučování acetylcholinu, čímž přerušuje nervosvalová spojení. Hlavním příznakem otravy je ochrnutí svalstva, tedy svěšená křídla a zesláblé dolní končetiny. Charakteristický je ochablý krk (Rachač, 2002). Postupně dochází k celkové paralýze až k ochrnutí svalů dýchacích a svalu srdečnímu. Také můžeme pozorovat přítomnost pijavek (*Theromyzom tesselatum*) v nosních otvorech, zobáku a okolí kloaky. Takto postižení jedinci nejsou schopni letu, chůze ani potápění, proto častou příčinou smrti bývá utonutí (Svobodová, 2003). Diagnostika botulismu probíhá v akreditovaných laboratořích, u nás je provádějí některé státní veterinární ústavy. Nejčastěji se provádí pomocí biologických pokusů, konkrétně pomocí myšičího neutralizačního testu (Svobodová, 2003).

Terapie

Důležitá je podpůrná léčba, která zahrnuje podávání tekutin a výživy intravenózně a perorálně. Vyprázdníme žaludek výplachem a projímadly (Grymová, Tukač, 2008). Pokud nalezneme jedince, který ještě nemá ochablý krk, pomůže ho přenést na jinou lokalitu. V případě rozvinuté intoxikace je možná podat antitoxin. Při dechových poruchách je zvířeti zajištěna řízená ventilace. Výsledek je však nejistý, smrt jedince může nastat do několika hodin (Svobodová, 2003).

2.11 Fytotoxiny

V zimním období dochází k úhynům srnčí zvěře po nadměrném příjmu ozimé řepky, a to tak, že pokud podíl řepky přesáhne dvě třetiny z celkového denního příjmu krmiva, nastává otrava. Řepka obsahuje kyselinu erukovou a sirné glykosidy. Tyto glykosidy se začnou při mechanickém poškození rozkládat na produkty zdraví škodlivé (Kalač, 2002). Některé z těchto produktů se vyznačují palčivou chutí, která částečně bránila zvěři konzumaci řepky. Šlechtěním a zavedením tzv. dvounulové odrůdy, ve které se snížil obsah glykosidů, a tím došlo ke snížení palčivé chuti, se stala řepka pro zvěř chuťově atraktivní (Modrá, Svobodová, 2009).

Mechanismus působení

Při otravě řepkou dochází ke zpuštění dvou různých, na sobě nezávislých procesů. Prvním z nich je těžká porucha trávení, k níž dochází při nadměrném příjmu řepkových listů. Jejich vysoký obsah dusíkatých látek a nízký podíl strukturální hrubé vlákniny způsobuje pěnivé kvašení v žaludku, spojené s nadmutím a krvavým zánětem. Průběh procesu je velice rychlý, často dochází k úhynu již v této fázi. Příznaky, jako je ztráta plachosti, snížená vnímavost a slepota, jsou způsobeny bílkovinnou stavební aminokyselinou S-methylcysteinsulfoxidem, známou pod zkratkou SMCO (Kalač, 2002). Nachází se nejen v řepce, ale i v dalších brukvovitých rostlinách, mimo jiné i v krmné kapustě. SMCO je v batoru přežvýkavců v průběhu trávení přeměňována na jedovatou substanci dimetyldisulfid. Tato substance pronikne do krevního oběhu, kde způsobuje poškození a rozpad červených krvinek. Dochází ke snížení obsahu krevního barviva a k jeho částečné přeměně na nefunkční formu. Tím je narušena schopnost krve přijímat v plicích kyslík a rozvádět jej po celém organismu. Nejcitlivější na nedostatek kyslíku je mozek, dochází tak k narušení činnosti určitých mozkových center. Projevují se tím typické změny v chování postižené zvěře, jako je ztráta plachosti, nedostatečné reakce na zrakové, pachové a sluchové vjemy. Z rozpadlého krevního barviva vznikají jedovaté látky, které způsobují poškození jater a ledvin, a následně úhyn postižené zvěře. Mimo působení SMCO mohou mít vliv i další faktory, jako je vysoký obsah dusičnanů, příjem řepky obsahující nedostatek vlákniny, případně acidóza nebo alkalóza (Vodňanský, 2002).

Příznaky

Akutní průběh se projevuje poruchami trávení, průjmy, nadmutí, pokles živé hmotnosti. Otrava způsobená otravou SMCO se projevuje ztrátou plachosti, dezorientace, nízká reakce na zrakové, sluchové a pachové vjemy (Suchý, 2008).

Patologickomorfologický nález

Patrné poškození jater, ledvin a sleziny. Může docházet k ukládání hnědého pigmentu v játrech a ledvinách (Suchý, 2008).

Terapie

Základem je zamezit další příjem řepky. Při výskytu pěnové tympanie je možnost podat látky snižující povrchové napětí, tím napomoci odchodu plynů z bacheru. Při chronické formě je možná podpůrná léčba glukózou, minerálních látek a vitamínů (Suchý, 2008).

2.12 Cyanotoxiny

Jedná se o otravu zvířat po příjmu vody s výskytem „vodního květu“. Pod cyanotoxiny se řadí široká řada látek, jde o sekundární metabolity sinic, tedy cyanobakterií. Tyto látky je nalezneme v nádržích a pomalu tekoucích tocích, kde je nejvyšší riziko eutrofizace způsobené vyluhováním dusíku a fosforu z půdy, hnojiv a splaškových vod (Suchý, 2008).

Mechanismus účinku

Podle mechanismu účinku můžeme cyanotoxiny rozdělit na hepatotoxiny, neurotoxiny, dermatotoxiny, genotoxiny a další. Hepatotoxiny obsahují přes 60 druhů látek, například mikrocystiny produkované *Microcystis*. Mechanismus účinku spočívá v inhibici fosfátových enzymů. Mezi neurotoxiny řadíme anatoxiny produkované *Anabena* sp. ve sladkovodních podmínkách. Způsobují paralýzu svalů a úhyn na následky respiračního selhání (Suchý, 2008).

Klinické příznaky

Otrava hepatoxiny se vyznačuje nechutenstvím, apatií, zvracením, průjmy a mortalitou. Otrava neurotoxiny má velmi rychlý průběh, mezi příznaky patří dušnost, cyanóza, celková slabost, křeče a následně udušení.

Terapie

Léčba se obvykle neprovádí. Proti hepatotoxinům je možné nasadit hepatoprotektiva, které omezí toxické účinky. Při otravě neurotoxiny je možné podat atropin a současně zajistit základní zdravotní funkce (Suchý, 2008).

2.13 Další méně časté otravy

Ostatní toxické kovy

V důsledku kontaminace životního prostředí dochází pouze k chronickým otravám, a to především arsenem, kadmiem nebo rtuť. Kumulace kovů v orgánech je z hlediska dodržování hygienických zásad smrtelné pro zvěřinu. Akutní otravy se vyskytují ojediněle (Svobodová, 2003).

Kuchyňská sůl, ledková hnojiva

Na základě nevhodného skladování krmiv anebo nevhodné likvidace hnojiv může dojít k otravám. Nejčastěji se s těmito otravami setkáme u divokého prasete (Svobodová, 2003).

Jarní hynutí srnčí zvěře

V jarním období, kdy myslivci přestanou zvěř přikrmovat, dochází ke zvýšenému úhynu zvěře v důsledku okusování jehličí. Úporné zácpy a poté průjmy způsobují silice obsažené v jehličí. K úhynu dojde při oslabení například březostí, stářím nebo parazitárními chorobami (Svobodová, 2003).

2.14 Nález otráveného zvířete

V případě nálezů otráveného živočicha nebo návnady bychom měli dodržovat některé zásady. Za prvé bychom nikdy na nic neměli sahat, měli bychom zabránit v přístupu zvířatům a dětem. Na místě nálezů bychom neměli zbytečně šlapat nebo s něčím hýbat, abychom nepoškodili případné stopy. Je dobré na místě vše vyfotit nebo nafilmovat. Dále nález ohlásíme Policii ČR nebo České inspekci životního prostředí (karbofuran.cz). Zvláště tehdy, pokud nalezneme zvíře v typické poloze pro otravu karbofuranem. Poloha kadáveru ptáka je hned na první pohled rozeznatelná. Typické jsou křečovité sevřené pařáty vytrčené nepřírozně dopředu a poloroztažená svěšená křídla. Policie ohledá místo činu, zajistí nález a stopy a přivolá Krajskou veterinární správu. Pokud se v blízkosti nalezeného zvířete najde otrávená návnada, bude poslána na rozbor s kadáverem. Při potvrzení otravy dochází k šetření v okolí místa činu, výslech oznamovatele a osob v okolí a zjišťování, za jakých okolností bylo zvíře nebo návnada nalezena.

2.15 Právní důsledky otravy zvířat

Úmyslné pokládání otrávených návnad je považováno za týrání zvířat a jako takové je zakázáno zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Trávení jako zakázaný způsob lovu spadá do zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, a výslovně je zakazuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Porušení těchto zákazů může být podle povahy přestupkem či trestným činem podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. Důsledkem dle trestního zákona může být pokuta, zákaz činnosti nebo odnětí svobody na 1–5 let (Chloupek et al., 2004).

V případě otravy živočicha je právní klasifikace závislá na druhu usmrceného živočicha. V případě kriticky ohrožených druhů a druhů CITES A je zabití jednoho druhu klasifikováno trestním zákonem č. 40/2009 Sb. jako trestný čin. U všech ostatních druhů se jedná o přestupek proti zákonu č. 114/1992Sb., pro klasifikaci trestného činu musí jeden takový čin způsobit smrt více jak 25 jedinců. V případě otravy druhu, který je dle zákona č. 449/2001 Sb. klasifikována jako zvěř, je možné takovýto čin klasifikovat jako přestupek nebo trestný čin pytláctví (ČSO, 2011)

Zákonem č. 157/1998 Sb., o chemických látkách a jeho prováděcími předpisy je čistý karbofuran klasifikován jako vysoce toxický a nebezpečný životnímu prostředí (Chloupek et al., 2004). Evropská komise rozhodla dne 13. června 2007 o nezařazení karbofuranu do přílohy I směrnice Rady 91/414/EHS a rozhodla odnětí přípravků na ochranu rostlin obsahující tuto látku. 13. prosince 2008 nabylo toto rozhodnutí platnosti a bylo zakázáno používat karbofuran v Evropské Unii.

2.16 Vyšetřování

Doposud není jednoznačná metodika, kterou by se měli orgány řídit v případě podezřelého nálezu. Není ani zajištěno provedení laboratorního rozboru. Ne všechny nálezy jsou vyšetřovány, zůstávají označovány jako předpokládané otravy. Pokud dojde k laboratornímu vyšetření, bývá vzorek testován pouze karbofuran, nikoliv na ostatní látky. Nejčastěji zajišťuje rozborů Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí, krajská veterinární správa, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Policie ČR. Méně často nechávají provést rozborů soukromé osoby či občanská sdružení na své náklady (ČSO, 2011).

3 METODIKA

Pro stanovení ohniskových oblastí nejčastějších výskytů otrav byla použita data z evidence ze všech stanic sdružených v Národní síti záchranných stanic pro volně žijící živočichy. Tyto údaje byly rozšířeny o data z elektronické evidence otrav vedené Českou společností ornitologickou, které získává data prostřednictvím elektronického formuláře zveřejněného na webové stránce karbofuran.cz. Evidence obsahuje data o všech přijatých otrávených jedincích, případné následné péči o ně a informace o druhu otravy.

Analýza a vyhodnocení dat z let 2009–2016 sleduje tyto veličiny: druh otravy, počty uhynulých, utracených nebo vypuštěných jedinců, preferované jedy a nejčastěji trávené druhy. Data byla vyhodnocena pomocí statistické metody chí-kvadrát test a interpretována prostřednictvím tabulek, grafů a mapových výstupů zpracovaných v programu GIS.

4 VÝSLEDKY A DISKUZE

4.1 Přehled otrávených jedinců za období 2009-2016

Tabulka 2: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2009

Druh	Místo nálezů	Důvod vyřazení	Poznámky k příjmu
Ježek západní	Votice	v držení	
Kuna skalní	Tábor	úhyn	
Veverka obecná	Dobříš	úhyn	
Labuť velká	Sedlčany	vypuštění	
Labuť velká	Sedlčany	vypuštění	
Labuť velká	Sedlčany	vypuštění	
Labuť velká	Tábor	vypuštění	
Straka obecná	Tábor	vypuštění	
Ježek západní	Příbram	vypuštění	
Veverka obecná	Tábor	vypuštění	
Čolek velký	Tábor	neurčeno	
Káně lesní	Dobříš	vypuštění	
Jestřáb lesní	Sedlčany	vypuštění	
Káně lesní	Benešov	vypuštění	
Drozd zpěvný	Kamenný Přívoz	úhyn	
Kuna skalní	Slapy	utracení	
Labuť velká	Praha 5 - Smíchov	úhyn	
Kos černý	Praha 9 - Prosek	vypuštění	
Racek chechtavý	Praha 5 - Smíchov	vypuštění	
Labuť velká	Praha 5 - Smíchov	vypuštění	
Racek chechtavý	Praha 7	úhyn	
Srniec obecný	Praha	úhyn	otrava řepkou, malátný
Srniec obecný	Hradčany	úhyn	otrava řepkou, zažívací problémy
Srniec obecný	Běchary	úhyn	otrava řepkou, slepý
Srniec obecný	Praha	předání jiné organ. - osobě	otrava řepkou, slepý
Srniec obecný	Zápudov	úhyn	otrava řepkou slepá
Kuna skalní	Mladá Boleslav	úhyn	otrava při trávení potkanů
Zajíc polní	Cerhenice	úhyn	otrava řepkou, slepý, slabý
Kuna skalní	Kolín	úhyn	otrava
Srniec obecný	Choťánky	úhyn	otrava řepkou, slepý, slabý
Káně lesní	Chroustov	úhyn	pták v kondici, ze zobáku pěna
Srniec obecný	Dobré Pole	úhyn	otrava po řepce, slepota, vyslábllost
Havran polní	Nymburk	úhyn	porušen nervový systém, průjem
Srniec obecný	Kolín	úhyn	otrava po řepce, slepota, vyslábllost
Sova pálená	Cerhenice	úhyn	otrava při trávení potkanů

Tabulka 3: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2009

Druh	Místo nálezu	Otrava	Poznámky k příjmu
Káně lesní	Hrušovany nad Jevišovkou	předpokládaná	neuveдено
Orel skalní	Olbramovice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Nová Olešná	potvrzená	úhyn
Luňák hnědý	Lanžhot	předpokládaná	úhyn
Luňák červený	Cetoraz	předpokládaná	úhyn
Luňák červený	Skoronice	potvrzená	úhyn
Krkavec velký	Jablonné nad Orlicí	předpokládaná	úhyn
Havran polní	Božice	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Přerov nad Labem	předpokládaná	úhyn
Lasice kolčava	Církvice u Kutné Hory	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Kravaře ve Slezsku	předpokládaná	úhyn
Vydra říční	Dobrnice	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Čáslav	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Tálín	potvrzená	úhyn

Tabulka 4: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2010

Druh	Místo nálezů	Důvod vyřazení	Poznámky k příjmu
Poštolka obecná	Frýdek-Místek	úhyn	
Ježek západní	Studénka	úhyn	zřejmě otráven návnadou na slimáky
Kuna skalní	Choťovice	úhyn	
Srniec obecný	Votice	úhyn	řepka
Ježek západní	Benešov	úhyn	metaldehyd
Kuna skalní	Sedlčany	utracení	
Ježek západní	Tábor	úhyn	metaldehyd
Kuna skalní	Votice	úhyn	
Ježek západní	Příbram	úhyn	
Srniec obecný	Planá n. Lužnicí	kadaáver	
Srniec obecný	Slapsko	úhyn	
Srniec obecný	Tábor	vypuštění	
Káně lesní	Bukovany	vypuštění	podezření
Srniec obecný	Pňov-Předhradí	v držení	otrava řepkou
Kuna skalní	Nymburk	úhyn	apatické zvíře
Drozd zpěvný	Rozehnalý	úhyn	vysláblý, průjem
Husa velká	Mlýnec	úhyn	zcela malátný pták
Kachna divoká	Brandýs nad Labem	úhyn	botulismus
Krkavec velký	Choťovice	úhyn	malátný, záchvaty, ztrácí rovnováhu
Kos černý	Čelakovice	úhyn	průjem, vysláblost
Kuna skalní	Libenice	úhyn	otrava, zcela apatická
Kachna divoká	Praha	vypuštění	průjem přiotrávená
Srniec obecný	Dolany	úhyn	otrava řepkou, slepota, ztráta plachosti
Srniec obecný	Libice nad Cidlinou	úhyn	otrava řepkou, slepý
Labuť velká	Nymburk	úhyn	otrava, pták v kondici
Srniec obecný	Předhradí	úhyn	otrava řepkou, slepý, apatický, průjem,
Dlask tlustozobý	Mladá Boleslav	úhyn	průjem, vysláblý
Moták pochop	Dolní Cerekev	vypuštění	
Jestřáb lesní	Střítěž u Jihlavy	úhyn	
Čáp bílý	Telč	vypuštění	
Srniec obecný	Držkov	úhyn	řepka
Kuna skalní	Ktová	úhyn	křeče
Ježek východní	Stráž n.N.	utracení	otrava jedem na slimáky
Ježek východní	Liberec 1	utracení	ležel na boku, průjem, podezření na otravu nástrahou na slimáky

Pokračování tabulky 4

Kuna skalní	Liberec – Krásná Studánka	utracení	křeče, chrčí, pravděpodobná otrava nástrahou na slimáky
Kuna skalní	Liberec – Starý Harcov	utracení	křeče, bledé sliznice
Srniec obecný	Liberec – Kunratice	utracení	zcela vyhublý, silný průjem
káně lesní	Otín	vypuštění	otrava – návnada
Srniec obecný	Soběslav	úhyn	přineseno "opuštěné mláďe", po třech týdnech akutní otrava
Vydra říční	Český Krumlov	převoz	otrávená
Puštík obecný	Třeboň	úhyn	
Káně lesní	Stříbřec	úhyn	
Srniec obecný	Třeboň	úhyn	otrava řepkou
Srniec obecný	Karlovy Vary	úhyn	řepka
Kachna divoká	Praha 1	úhyn	
Kuna skalní	Velké Přílepy	utracení	
Ježek západní	Praha 8	vypuštění	
Ježek západní	Osnice	vypuštění	
Kuna skalní	Koclířov	úhyn	
Kuna skalní	Oldřichov	úhyn	
Labuť velká	Pardubice	v léčení	
Labuť velká	Pardubice	v léčení	
Labuť velká	Pardubice	úhyn	
Labuť velká	Pardubice	úhyn	
Labuť velká	Pardubice	úhyn	
Káně lesní	Dolní Újezd	úhyn	
Racek chechtavý	Nasavrky	úhyn	
Kuna skalní	Stěblová	úhyn	
Srniec obecný	Č.Budějovice	úhyn	
Ježek západní	Č.Budějovice	v léčení	
Káně lesní	Žleby	vypuštění	
Srniec obecný	Lhota u Dobřan	úhyn	řepka
Srniec obecný	Plzeň – Litice	úhyn	řepka
Srniec obecný	Plzeň – Doubravka, Lazaretní ul.	úhyn	řepka
Srniec obecný	Horní Bříza	úhyn	řepka
Srniec obecný	Losiná	úhyn	řepka
Srniec obecný	Plzeň – Koterov	úhyn	řepka
Srniec obecný	Plzeň – Koterov	úhyn	řepka
Káně lesní	Jaroměř	úhyn	
Poštolka obecná	Jaroměř	úhyn	
Racek chechtavý	Jaroměř	úhyn	
Srniec obecný	Jaroměř	úhyn	

Pokračování tabulky 4

Srnec obecný	Jaroměř	úhyn	
Srnec obecný	Slotov.	utracení	
Jestřáb lesní	Blatná	vypuštění	
Srnec obecný	České Budějovice	úhyn	
Ježek západní	České Budějovice	úhyn	

Tabulka 5: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2010

Druh	Místo nálezu	Otrava	Poznámky k příjmu
Orel mořský	Miličín	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Příbraz	předpokládaná	úhyn
Kos černý	Dobříž	předpokládaná	úhyn
sokol?	Dobrovíz	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Dobrovíz	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Zahrádka u Poš- né	předpokládaná	úhyn
Jestřáb lesní	Hostišová	předpokládaná	neuveдено

Tabulka 6: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2011

Druh	Místo nálezu	Důvod vyřazení	Poznámky k příjmu
Ježek východní	Opava	úhyn	malátný, nejí, spí
Poštołka obecná	Opava	vypuštění	
Kuna skalní	Dolní Újezd	úhyn	
Kuna skalní	Jarošov	utracení	
Labuť velká	Pardubice	úhyn	
Ježek západní	Nové Město na Moravě	úhyn	
Labuť velká	Pardubice	úhyn	
Labuť velká	Pardubice	úhyn	
Ondatra	Úholičky	úhyn	
Ježek západní	Soběslav	úhyn	
Kuna skalní	Votice	úhyn	
Kuna skalní	Tábor	úhyn	
Kuna skalní	Příbram	utracení	
Srniec obecný	Soběslav	utracení	řepka
Srniec obecný	Votice	utracení	řepka
Labuť velká	Svojsice	vypuštění	botulismus
Sojka obecná	Pátek	úhyn	průjem
Srniec obecný	Lošany	utracení	otrava řepkou, vysláblost
Racek chechtavý	Žiželice	vypuštění	otrava, průjem
Srniec obecný	Kostelec nad Černými lesy	úhyn	otrava řepkou
Káně lesní	Sokoleč	úhyn	otrava z krmení, nepohyblivý
Srniec obecný	Choťánky	úhyn	otrava řepkou, slepota
Káně lesní	Střítež	úhyn	
Kuna skalní	Golčův Jeníkov	úhyn	
Srniec obecný	Rozňák	utracení	řepka
Srniec obecný	Proseč pod Ještědem	utracení	ztráta plachosti
Labuť velká	Třeboň	vypuštění	přiotrávena
Káně lesní	Novohradsko	vypuštění	přiotrávena
Kuna skalní	Třeboň	úhyn	
Srniec obecný	Buchlovice	úhyn	
Labuť velká	Praha 6 - Ruzyně	úhyn	
Labuť velká	Praha 6 - Ruzyně	úhyn	
Výr velký	Dzbel	úhyn	
Labuť velká	Kroměříž	úhyn	
Labuť velká	Víceměřice	úhyn	
Labuť velká	Víceměřice	vypuštění	
Labuť velká	Kojetín	vypuštění	
Srniec obecný	Studeneč	úhyn	
Srniec obecný	Holín	úhyn	
Holub hřivnáč	Rokytnice nad Jizerou	úhyn	

Pokračování tabulky 6

Kuna skalní	Jenišovice	úhyn	
Srnec obecný	Náchod	utracení	

Tabulka 7: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2011

Druh	Místo nálezu	Otrava	Poznámky k příjmu
Orel mořský	Traplice	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Smrk na Moravě	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Hradištko u Dačic	potvrzená	úhyn
Orel skalní	Louka u Ostrohu	potvrzená	úhyn
Krkavec velký	Hory u Předína	potvrzená	úhyn
Krkavec velký	Hory u Předína	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Hory u Předína	potvrzená	úhyn

Tabulka 8: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2012

Druh	Místo nálezu	Důvod vyřazení	Poznámky k příjmu
Poštołka obecná	Opava	vypuštění	
Orel mořský	Bartošovice	vypuštění	
Káně lesní	Bartošovice	úhyn	
Labuť velká	Letiny	úhyn	
Labuť velká	Letiny	vypuštění	
Labuť velká	Letiny	úhyn	
Nutrie říční	Zdemyslice	úhyn	řepka
Kuna skalní	Adamov	utracení	
Kuna skalní	Svojanov	úhyn	
Puštík obecný	Prostějov	úhyn	
Labuť velká	Prostějov	vypuštění	
Kuna skalní	Kostelec u Křížků	úhyn	pozřela otrávené myši
Srniec obecný	Radovesnice I	v držení	řepka
Srniec obecný	Senice	utracení	řepka
Kuna skalní	Sadská	úhyn	jed na hlodavce
Veverka obecná	Poděbrady	úhyn	jed na hlodavce
Zvonek zelený	Poděbrady	úhyn	
Havran polní	Nymburk	v držení	
Káně lesní	Věžná	úhyn	
Srniec obecný	Lipnice nad Sázkou	úhyn	řepka
Ježek západní	Skála	úhyn	
Káně lesní	Lesní Jakubov	úhyn	
Káně lesní	Kostelany	úhyn	
Kalous ušatý	Kožušany	vypuštění	
Kuna skalní	Liberec	utracení	
Káně lesní	Liberec	úhyn	
Káně lesní	Liberec	utracení	
Racek chechtavý	Třeboň	úhyn	botulismus
Káně lesní	Slověnice	úhyn	
Srniec obecný	Hlincova Hora	úhyn	
Puštík obecný	Nové Hrady	úhyn	
Poštołka obecná	Třeboň	úhyn	
Holub domácí	Praha 1	úhyn	politý olejnatou látkou
Kuna skalní	Plchovice	úhyn	
Kuna skalní	Malá Skála	úhyn	
Krkavec velký	Jilemnice	úhyn	
Srniec obecný	Stará Paka	úhyn	řepka
Sýc rousný	Brantlův Dvůr		Kumarin, Kumatox

Tabulka 9: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2012

Druh	Místo nálezu	Otrava	Poznámky k příjmu
Moták pochop	Horní Újezd u Litomyšle	předpokládaná	úhyn
Luňák hnědý	Radešín u Martiněvsi	předpokládaná	úhyn
Luňák hnědý	Radešín u Martiněvsi	předpokládaná	úhyn
Luňák červený	Radešín u Martiněvsi	předpokládaná	úhyn
Moták pochop	Radešín u Martiněvsi	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Bartošovice	předpokládaná	neuveдено
Káně lesní	Pouzdřany	předpokládaná	úhyn
Vydra říční	Lukavice	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Velké Žernoseky	předpokládaná	úhyn
Liška obecná	Losiná u Plzně	předpokládaná	úhyn

Tabulka 10: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2013

Druh	Místo nálezů	Důvod vyřazení	Poznámky k příjmu
Srniec obecný	Heřmanův Městec	úhyn	řepka
Srniec obecný	Poříší u Litomyšle	úhyn	řepka
Srniec obecný	Kamenný Most	úhyn	
Poštolka obecná	Uhřetice	úhyn	
Srniec obecný	Hradčany	utracení	řepka
Labuť velká	Květnice	úhyn	botulismus
Srniec obecný	Nymburk	úhyn	řepka
Kuna skalní	Lysá nad Labem	úhyn	deratizace
Kachna divoká	Poděbrady	vypuštění	botulismus
Labuť velká	Čelákovice	vypuštění	botulismus
Kuna skalní	Kšely	úhyn	deratizace
Liška obecná	Úmyslovice	úhyn	
Zajíc polní	Luštěnice	úhyn	
Srniec obecný	Pňov-Předhradí	úhyn	řepka
Kachna divoká	Horoušany	vypuštění	apatická
Vrána obecná černá	Poděbrady	úhyn	průjem, netečnost
Havran polní	Kolín	utracení	průjem, malátný
Srniec obecný	Pátek	utracení	řepka
Kuna skalní	Český Brod	úhyn	otrava jedem na potkany
Srniec obecný	Pátek	úhyn	řepka
Kuna skalní	Nymburk	utracení	malátná, ztrácí plachost, pění kolem tlamy
Káně lesní	Bakov nad Jizerou	úhyn	pták v kondici, prav. otrava
Srniec obecný	Sokoleč	úhyn	řepka
Káně lesní	Jizerní Vteln	vypuštění	malátný pták v kondici
Ježek východní	Liberec	utracení	nástraha na slimáky
Srniec obecný	Liberec	úhyn	
Srniec obecný	Proseč pod Ještědem	kadáver	řepka
Srniec obecný	Liberec	úhyn	
Srniec obecný	Liberec	úhyn	
Káně lesní	Jindřichův hradec	úhyn	
Poštolka obecná	Třeboň	úhyn	
Rybák obecný	Třeboň	úhyn	
Labuť velká	Jindřichův hradec	úhyn	
Vydra říční	Domanín	převoz	
Srniec obecný	Chlístov	úhyn	
Labuť velká	Žďár nad Sázavou	úhyn	
Srniec obecný	Havlíčkův Brod	úhyn	
Orel mořský	Olšany	úhyn	
Kuna skalní	Třebušín	úhyn	
Srniec obecný	Ústí nad Labem	úhyn	
Krkavec velký	Dřešín	úhyn	pravděpodobná otrava

Tabulka 11: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2013

Druh	Místo nálezů	Otrava	Poznámky k příjmu
Káně lesní	Petrov u Prahy	předpokládaná	vypuštění
Luňák červený	Radešín u Martiněvsi	potvrzená	úhyn
Moták pochop	Radešín u Martiněvsi	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Radešín u Martiněvsi	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Stará Hlína	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Dolní Marklovice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Mikulčice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Olšany u Dačic	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Nečas	předpokládaná	úhyn

Tabulka 12: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2014

Druh	Místo nálezu	Důvod vyřazení	Poznámky k příjmu
Kuna skalní	Liberec	úhyn	
Srniec obecný	Liberec	úhyn	
Užovka obojková	Rudná	úhyn	
Labuť velká	Buštěhrad	vypuštění	botulismus
Labuť velká	Družec	úhyn	botulismus
Labuť velká	Kněžves	úhyn	botulismus
Lyska černá	Družec	úhyn	botulismus
Labuť velká	Kněžves	úhyn	botulismus
Kuna lesní	Lety	úhyn	
Racek bělohavý	Opava	úhyn	botulismus
Srniec obecný	Ostrolovský Újezd	úhyn	řepka
Kuna skalní	Slověnice	úhyn	
Srniec obecný	Třeboň	úhyn	
Srniec obecný	Zbiroh	předán	řepka
Srniec obecný	Kakejcov	úhyn	řepka
Srniec obecný	Kochánky	v držení	řepka
Srniec obecný	Pátek	úhyn	
Kachna divoká	Horoušany	vypuštění	botulismus
Kachna divoká	Brázdím	vypuštění	botulismus
Kavka obecná	Lysá nad Labem	úhyn	
Nutrie říční	Poděbrady	úhyn	
Srniec obecný	Zdiby	úhyn	řepka
Srniec obecný	Poděbrady	úhyn	řepka
Srniec obecný	Nýřany	utracení	řepka
Srniec obecný	Mladovice	úhyn	
Kachna divoká	Nespeky	úhyn	
Srniec obecný	Vestec	úhyn	
Srniec obecný	Hvězdonice	úhyn	
Káně lesní	Velehrad	úhyn	
Kos černý	Ústí nad Labem	úhyn	otráven přípravkem na slimáky
Poštolka obecná		úhyn	
Ježek západní		úhyn	
Lžičák pestrý		úhyn	
Srniec obecný		úhyn	
Ježek západní		úhyn	
Ježek západní	Nová Paka	úhyn	
Poštolka obecná	Mnichovo Hradiště	úhyn	
Srniec obecný	Železný Brod	úhyn	
Srniec obecný	Mladovice	úhyn	
Kachna divoká	Nespeky	úhyn	
Srniec obecný	Vestec	úhyn	řepka

Pokračování tabulky 12

Srnec obecný	Hvězdonice	vypuštění	
Potkan obecný	Praha 1	úhyn	
Kuna skalní	Praha 13	úhyn	
Holub domácí	Praha 6	vypuštění	
Holub domácí	Praha Koloděje	úhyn	
Potkan obecný	Praha 5	úhyn	
Potkan obecný	Praha 6	úhyn	
Potkan obecný	Praha Dolní Chabry	úhyn	
Ježek západní	Vráž	vypuštění	
Kuna skalní	Nevězice	úhyn	

Tabulka 13: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2014

Druh	Místo nálezu	Otrava	Poznámky k příjmu
Orel mořský	Vyhnanice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Vyhnanice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Vyhnanice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Vyhnanice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Strážnice na Moravě	potvrzená	úhyn
Moták pochop	Vatín	potvrzená	úhyn
Moták pochop	Vatín	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Vevčice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Spálené Poříčí	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Hoštice u Volyně	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Klášter u Nepomuka	potvrzená	úhyn

Tabulka 14: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2015

Druh	Místo nálezů	Otrava	Poznámky k příjmu
Orel mořský	Homosín	předpokládaná	úhyn
Moták pochop	Hluboká u Dačic	předpokládaná	úhyn
Krkavec velký	Olší u Telče	potvrzená	neuvedeno
Krkavec velký	Olší u Telče	potvrzená	neuvedeno
Krkavec velký	Olší u Telče	potvrzená	neuvedeno
Čáp bílý	Dubné	potvrzená	úhyn
Kos černý	Holýšov	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Salavice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Miličín	potvrzená	neuvedeno

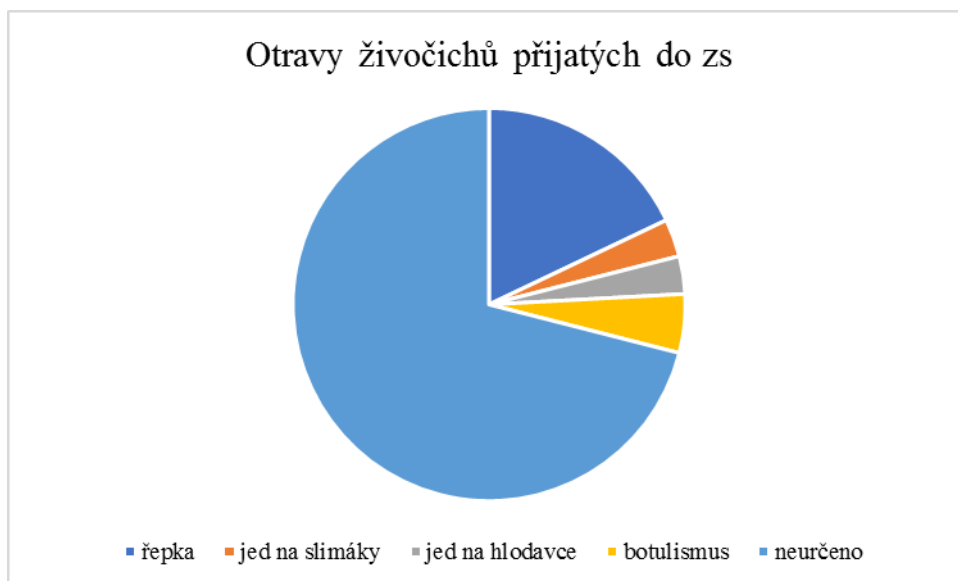
Tabulka 15: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2016

Druh	Místo nálezů	Otrava	Poznámky k příjmu
Orel mořský	Žleby	potvrzená	úhyn
Volavka popelavá	Žleby	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Častotice	potvrzená	úhyn
Luňák červený	Pouzdrány	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Třeštice	předpokládaná	úhyn
Orel mořský	Třeštice	předpokládaná	úhyn
Poštolka obecná	Bříza	předpokládaná	úhyn
Orel skalní	Částkov	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Žďár nad Orlicí	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Žďár nad Orlicí	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Žďár nad Orlicí	potvrzená	úhyn
Moták pochop	Žďár nad Orlicí	potvrzená	úhyn
Krkavec velký	Žďár nad Orlicí	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Podolí nad Olšavou	potvrzená	úhyn
Luňák červený	Hlušice	potvrzená	úhyn
Káně lesní	Libouchec	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Libouchec	předpokládaná	úhyn
Pušník obecný	Libouchec	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Ivaň	předpokládaná	úhyn
Káně lesní	Žatčany	potvrzená	neuvedeno
Káně lesní	Žatčany	potvrzená	neuvedeno
Orel mořský	Pohoří u Kardašovy Řečice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Pluhův Žďár	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Kravaře ve Slezsku	potvrzená	úhyn
Vydra říční	Horní Radslavice	potvrzená	vypuštění
Káně lesní	Horní Radslavice	potvrzená	úhyn
Orel mořský	Bošín u Chocně	potvrzená	úhyn

4.2 Otravy v záchranných stanicích

Ze všech přijatých živočichů do záchranných stanic (284 jedinců) v letech 2009-2014 bylo u 52 jedinců diagnostikována otrava řepkou (Graf 1). Vždy se jednalo o srnce obecné, s výjimkou dvou případů, kdy byl přijat zajíc polní a nutrie říční. U devíti jedinců byla určena otrava jedem na hlodavce, nejčastěji otráveným živočichem byla kuna skalní, jeden jedinec káně lesní, veverky obecné a sovy pálené. Otrava návnadou na slimáky se vyskytovala také v devíti případech, nejčastěji otráveným byl ježek západní. 14 jedinců bylo přijato s botulismem, nejčastěji postižené byla labuť velká a kachna divoká. Byl přijat i otrávený racek chechtavý.

U zbylých přijatých živočichů nebyl určen typ otravy. Vyšetření na otravu je značně nákladné. Analýza žaludku na konkrétní látku stojí kolem 1500 korun. Komplexní toxikologické vyšetření stojí zhruba 30 000 korun a výsledek je nejistý.

Graf 1: Přehled otrávených živočichů přijatých do záchranných stanic

Z celkového počtu 284 jedinců, bylo přijato do záchranných stanic 160 savců, 122 ptáků a 2 plazi. Ze savců byli nejvíce přijímáni srnec obecný a to 83 jedinců, 40 jedinců kun skalních a 17 ježků západních. Z celkového počtu savců bylo vypuštěno pouhých 7 jedinců.

Z ptáků bylo přijato 38 dravců, z toho nejvíce byla zastoupena káně lesní (23 jedinců), dále poštolka obecná (9 jedinců), jestřáb lesní (3 jedinci) a jeden orel mořský. Z ostatních druhů ptáků byla nejvíce přijata labuť velká (35 jedinců), méně pak ostatní druhy. Celkem bylo vypuštěno 38 jedinců zpět do přírody.

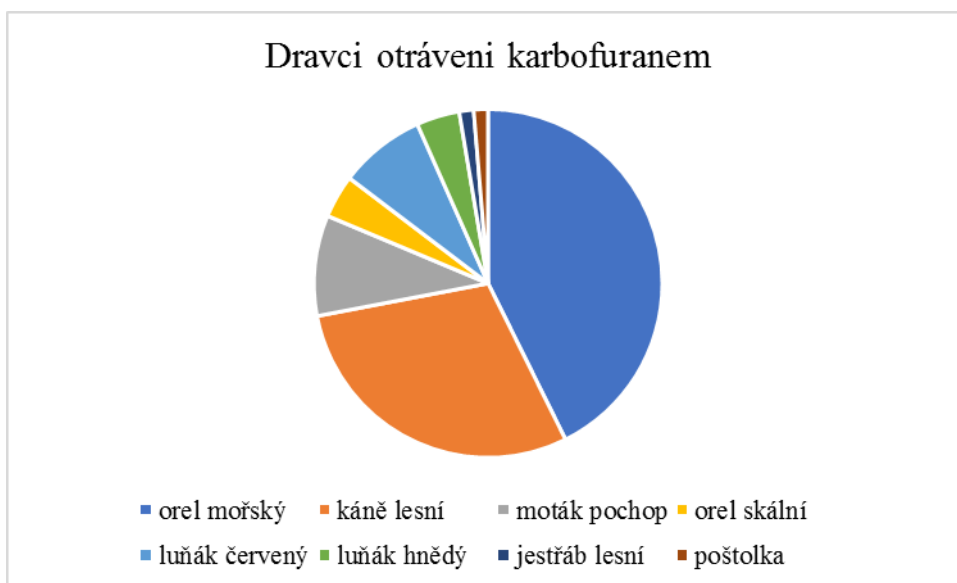
Z plazů byl přijat čolek velký a užovka obojková.

4.3 Otravy karbofuranem

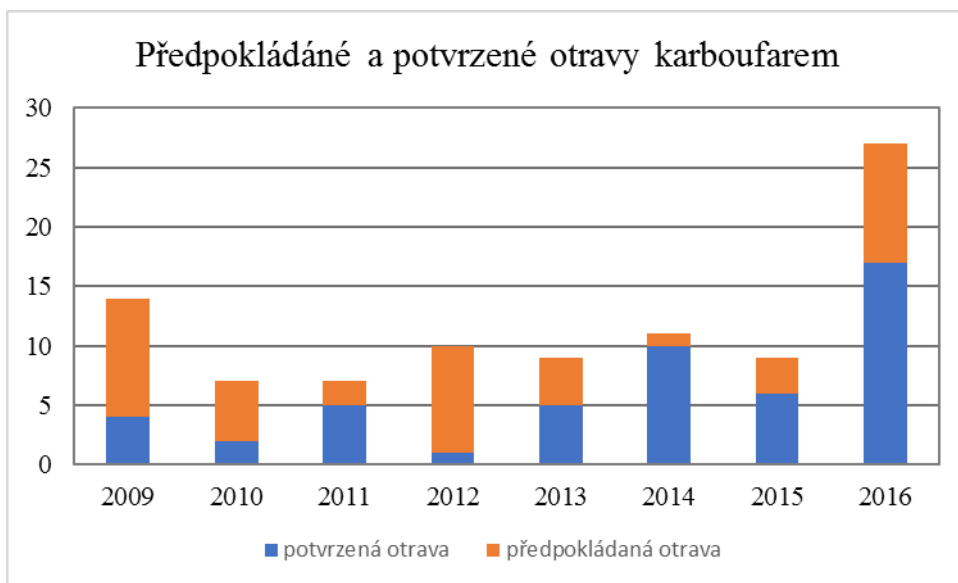
Otrava karbofuranem je záležitost především ptáků, bylo hlášeno 94 případů za období 2009-2016. Ze savců bylo hlášeno pouze 5 případů, z toho byla ve třech případech otrávena vydra říční. Ve zbylých dvou případech byla otrávena liška obecná a lasice kolčava.

Z ptáků byli nejčastěji tráveni dravci, a to celkem 75krát. Nejvíce byl tráven orel mořský (32 jedinců), další nejčastěji otrávený druh byla káně lesní (22 jedinců) (Graf 2) Z krkavcovitých byl nalezen krkavec velký (7 jedinců), ve stejném počtu byl otráven moták pochop (7 jedinců). Bohužel byli otráveni i jedinci orla skalního (3 jedinci), luňáka červeného (6 jedinců) a luňáka hnědého (3 jedinci).

Skoro ve všech případech se jednalo o nález již mrtvého živočicha (92 případů), s výjimkou dvou případů, kdy se podařilo jedince zpět vypustit. U 50 případů byla otrava karbofuranem potvrzená, u 44 případů předpokládaná (Graf 3).

Graf 2: Přehled otrávených dravců karbofuranem

Graf 3: Přehled počtu potvrzených a předpokládaných otrav karbofuranem

4.4 Mapování otrav volně žijících živočichů

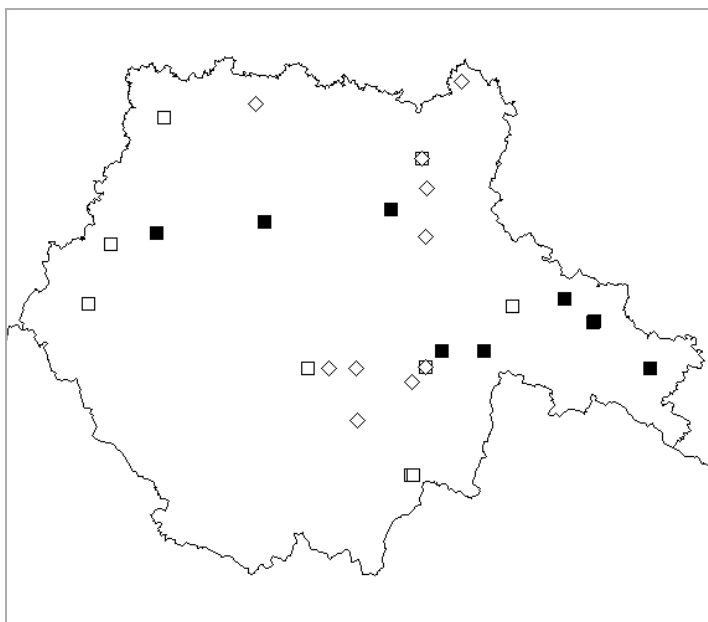
K hodnocení byla použita data za období 2009-2014, získané ze záchranných stanic v Národní síti a z evidence dat o otravách karbofuranem z Programu Volná křídla. Bohužel není dodržována jednotná metodika sběru dat. Rozdíl mezi jednotlivými kraji je ovlivněn aktivitou lidí, kteří nález ohlásí příslušným orgánům. Podstatná většina otrávených jedinců ani není nalezena nebo je kadáver dříve rozložen.

◇ - savci

□ - ptáci

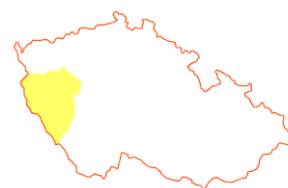
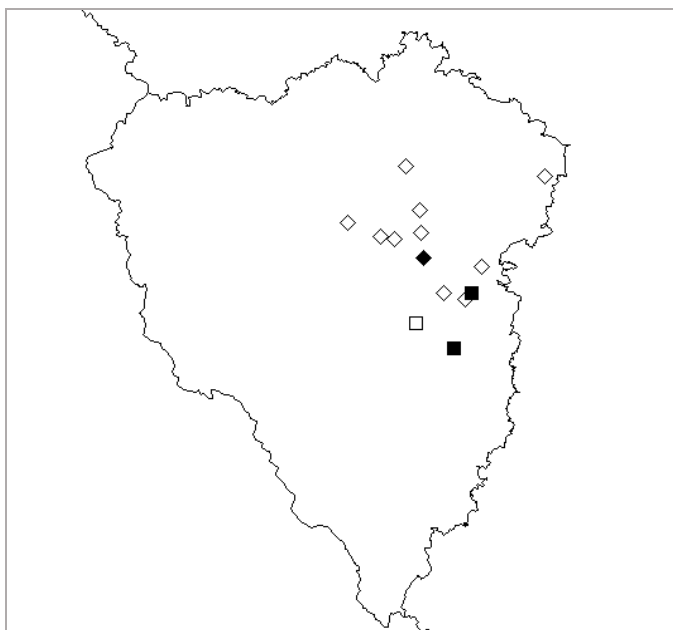
černá výplň – otrava karbofuranem

bez výplně – ostatní druhy otrav

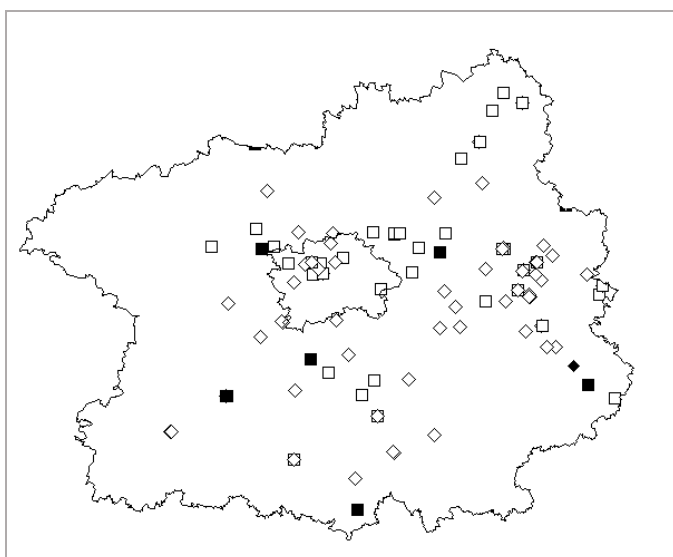

Mapa č. 1: Jihočeský kraj

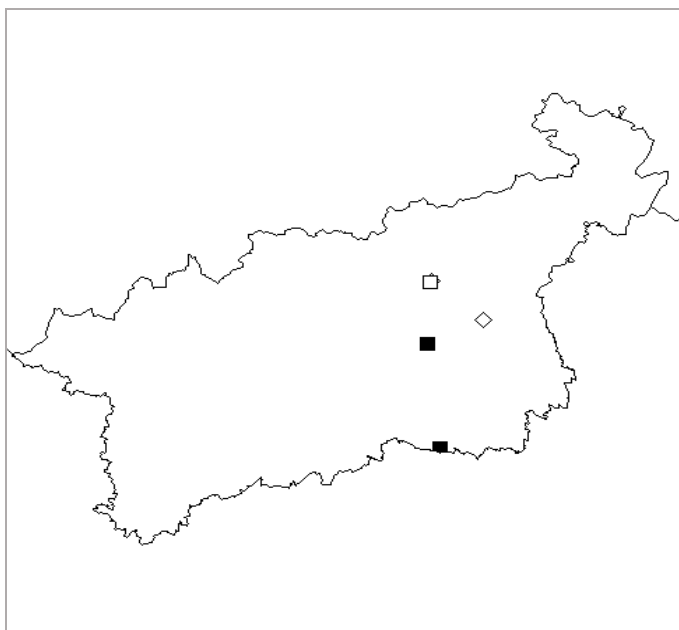

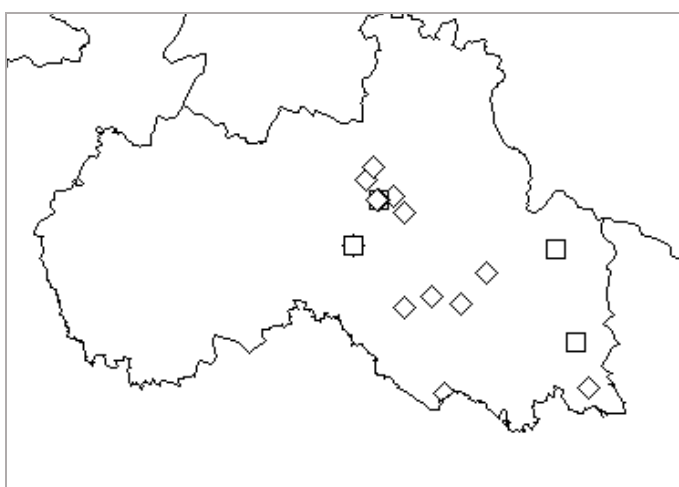
Mapa č. 2: Plzeňský kraj

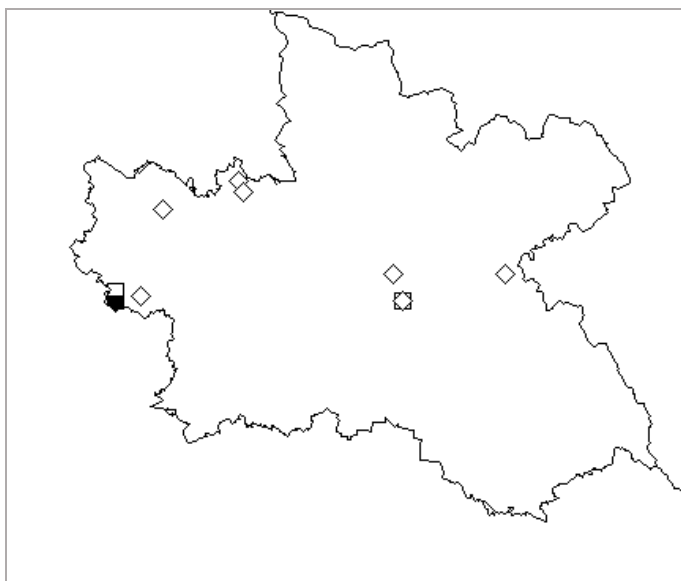
Mapa č. 3: Středočeský kraj

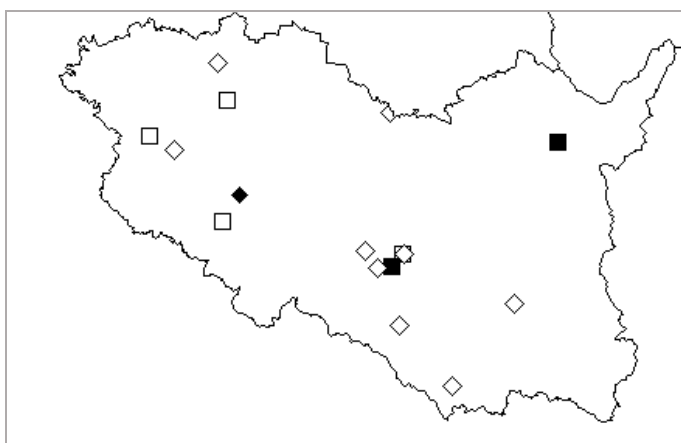
Mapa č. 4: Ústecký kraj

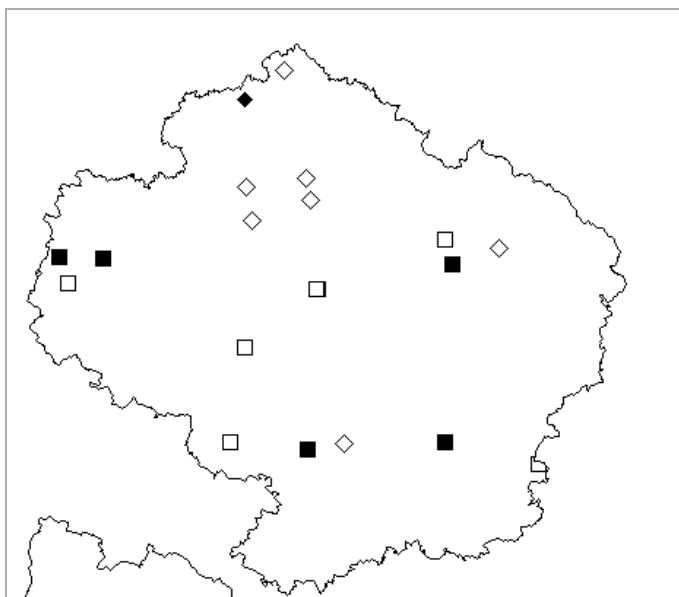
Mapa č. 5: Liberecký kraj

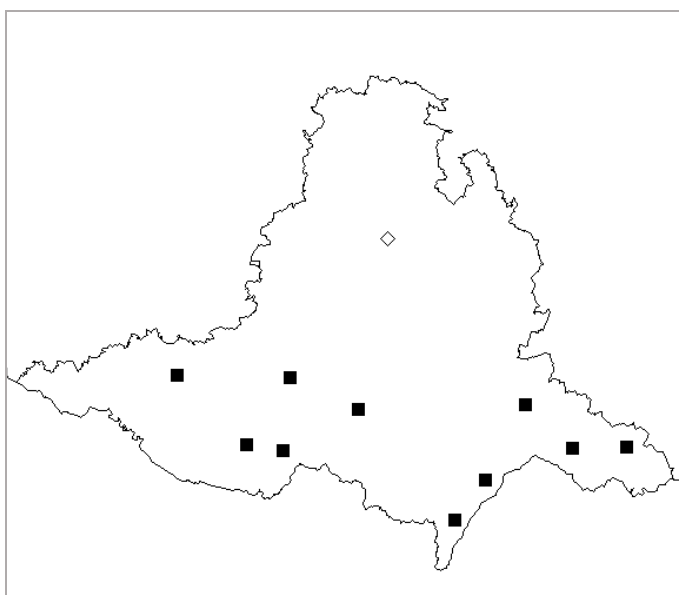
Mapa č. 6: Královéhradecký kraj

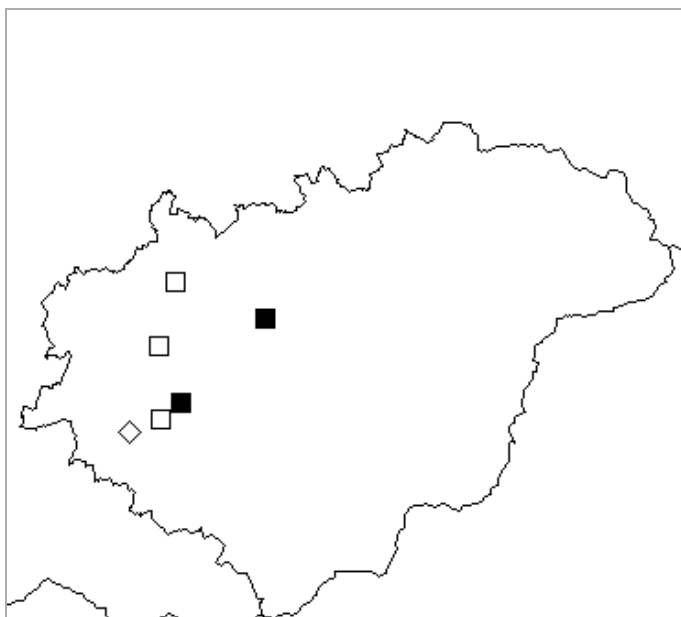
Mapa č. 7: Pardubický kraj

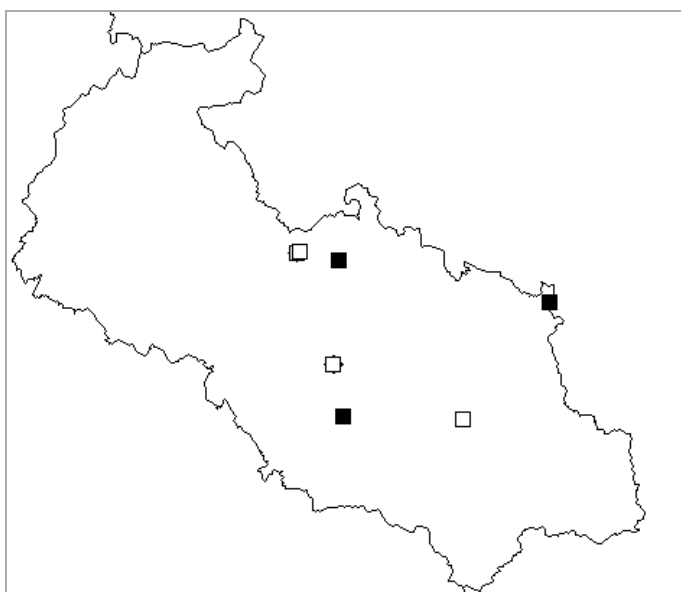
Mapa č. 8: Vysočina

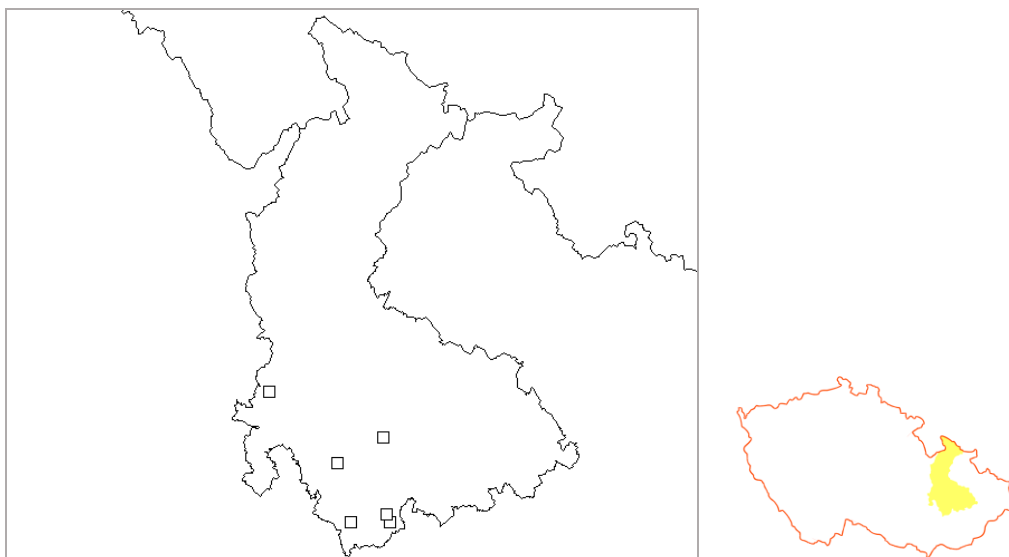
Mapa č. 9: Jihomoravský kraj

Mapa č. 10: Zlínský kraj

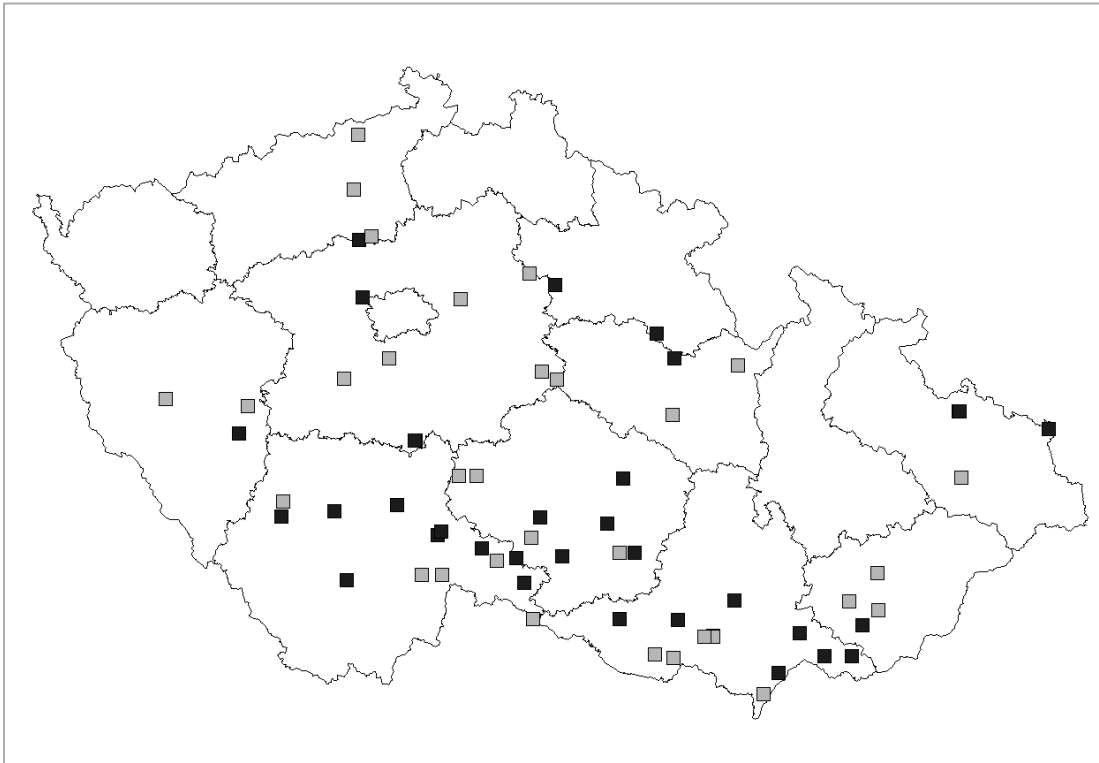

Mapa č. 11: Moravskoslezský kraj

Mapa č. 12: Olomoucký kraj

Z map vyplývá vysoký počet otrav ve Středočeském kraji. Dále pak v Jihočeském kraji a na Vysočině. V ostatních krajích byl počet otrav menší nebo ojedinělý. V některých krajích můžeme pozorovat jakou si oblast trávení, například Plzeňský kraj, kde byly otravy soustředěné do východní části kraje. Také v Libereckém a Pardubickém kraji můžeme takovou oblast najít. Ovšem na jedné otrávené návnadě se často otráví více zvířat, proto mohou být otravy soustředěné v jedné oblasti.

Mapa č. 13: Otravy ptáků karbofuranem za období 2009-2016

- předpokládané otravy
- potvrzené otravy

Do mapy byly zakresleny jen otravy ptáků, protože za sledované období byli otráveni pouze 4 savci. Potvrzené otravy jsou otravy, u nichž byl testy prokázán karbofuran. U předpokládaných nebyli testy provedeny.

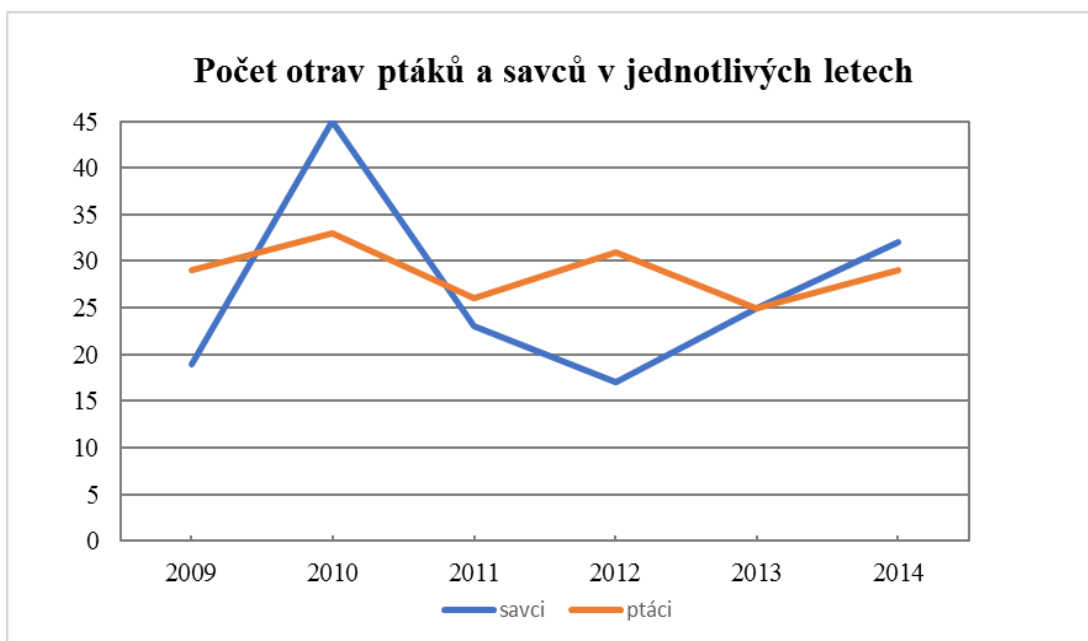
4.5 Statistické vyhodnocení

Data byla sbírána od roku 2009–2016, protože za rok 2015 a 2016 nejsou úplná, byla ze statistik vyjmuta. K testování byl použit chí-kvadrát test.

4.5.1 Vliv roku na zjištěná měření

Nebyl zjištěn rozdíl v počtech otrav mezi ptáky a savci mezi jednotlivými sledovanými roky (chí-kvadrát = 7,92; d.f. = 5; p = 0,160) (Graf č. 4).

Počet zaznamenaných otrav je u ptáků mezi roky vyrovnaný a neliší v jednotlivých letech od očekávané hodnoty šestiletého průměru (chí-kvadrát = 1,55; d.f. = 5; p = 0,907). Totéž platí pro savce (chí-kvadrát = 2,41; d.f. = 5; p = 0,790).

Graf 4: Přehled u nás otrávených ptáků a savců za jednotlivé roky

4.5.2 Vliv měsíce na zjištěná měření

Stejně jako v případě roků, ani pro měsíce nebyl identifikován rozdíl v chodu otrav mezi ptáky a savci (chí-kvadrát = 11,07; d.f. = 11; p = 0,437).

Průběh otrav ptáků v měsících roku je víceméně vyrovnaný bez zjevného ročního trendu vázaného například na roční období (Graf 5). Tuto vyrovnanost však zásadním způsobem narušuje srpen, ve kterém byl zaznamenán více než dvojnásobný počet otrav, než je očekávaný průměr. Výsledkem je, že test rozdílů v měřeních mezi měsíci je vysoce signifikantní (chí-kvadrát = 42,21; d.f. = 11; p < 0,001). Pro savce žádný rozdíl v trendu oproti očekávané průměrné hodnotě otrav identifikován nebyl (chí-kvadrát = 16,69; d.f. = 11; p = 0,117).

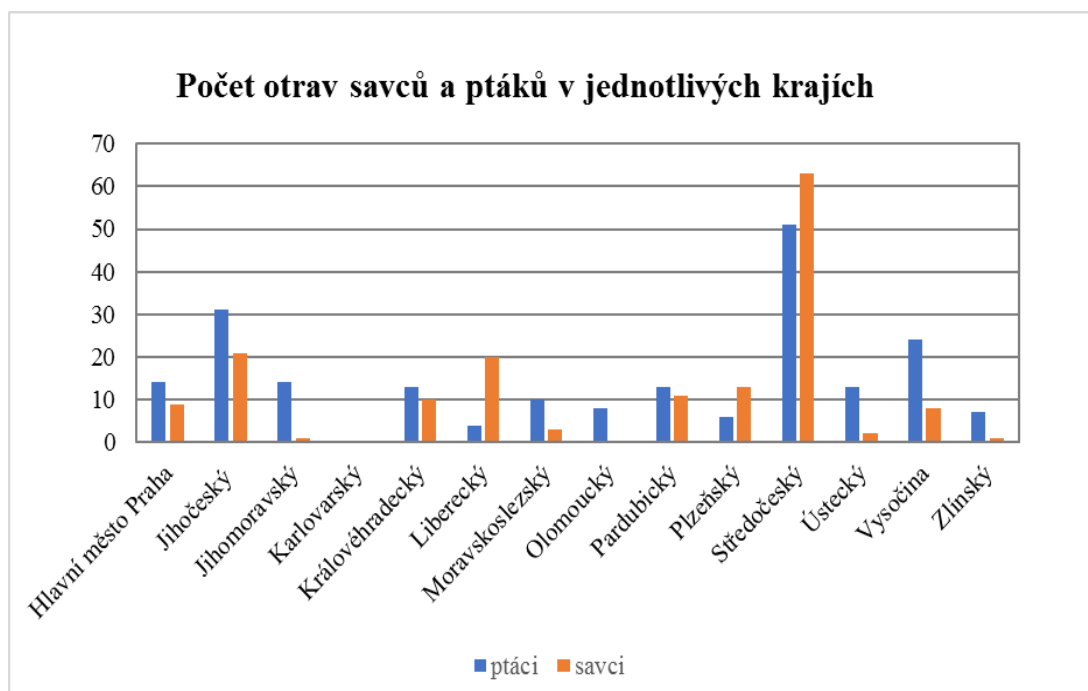

Graf 5: Přehled otrávených ptáků a savců v měsících v letech 2009-2014

4.5.3 Vliv kraje

V analýze prostorových rozdílů taktéž existuje mezi většinou krajů více méně vyrovnanost (Graf 6). Z obecného „modelu“ však dva kraje výrazně vybočují, výsledkem čehož je vysoce průkazný test (chí-kvadrát = 47,08; d.f. = 12; $p < 0,001$). Hodnota testovacího kritéria je vysoká především z důvodu velkých rozdílů mezi reálnými a očekávanými hodnotami otrav ptáků a savců ve Středočeském a Libereckém kraji. V obou případech je výrazně větší počet otrav savců než ptáků. Nejen, že jsou vysoké, ale poměr otrávených ptáků a savců je zde opačný než v ostatních krajích, kde je zaznamenáváno buď více otrav ptáků, nebo je poměr otrav ptáků a savců vyrovnaný.

Test rozdílů rozmístění identifikovaných otrav potvrzuje výjimečné postavení Středočeského kraje, v němž je výrazně větší (čtyř- a pětinasobek) počet otrav ptáků (chí-kvadrát = 132,00; d.f. = 12; $p < 0,001$) i savců (chí-kvadrát = 272,34; d.f. = 12; $p < 0,001$) než ve zbytku krajů České republiky. Výrazně vyšší počet otrav ptáků je také v Jihočeském kraji (dvojnásobek republikového průměru). U savců jsou pak dvojnásobky otrav savců, než je průměrná hodnota, zjištěny v krajích Jihočeském a Libereckém. Naproti tomu minimální počty otrav savců jsou hlášeny z krajů Jiho-moravského, Moravskoslezského, Zlínského a Ústeckého.

Graf 6: Přehled otrávených ptáků a savců v krajích v letech 2009-2014

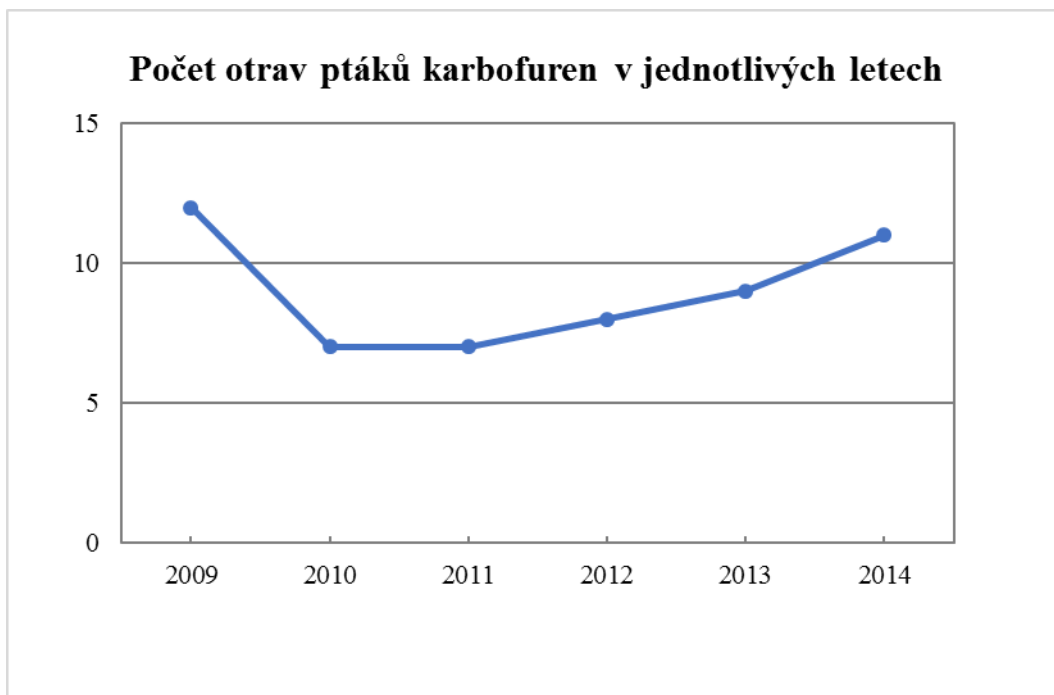
4.5.4 Karbofuran

Z kontingenční tabulky je zřejmé, že otrava karbofuranem je záležitostí ptáků, proto bude následující analýza provedena pouze pro ptáky.

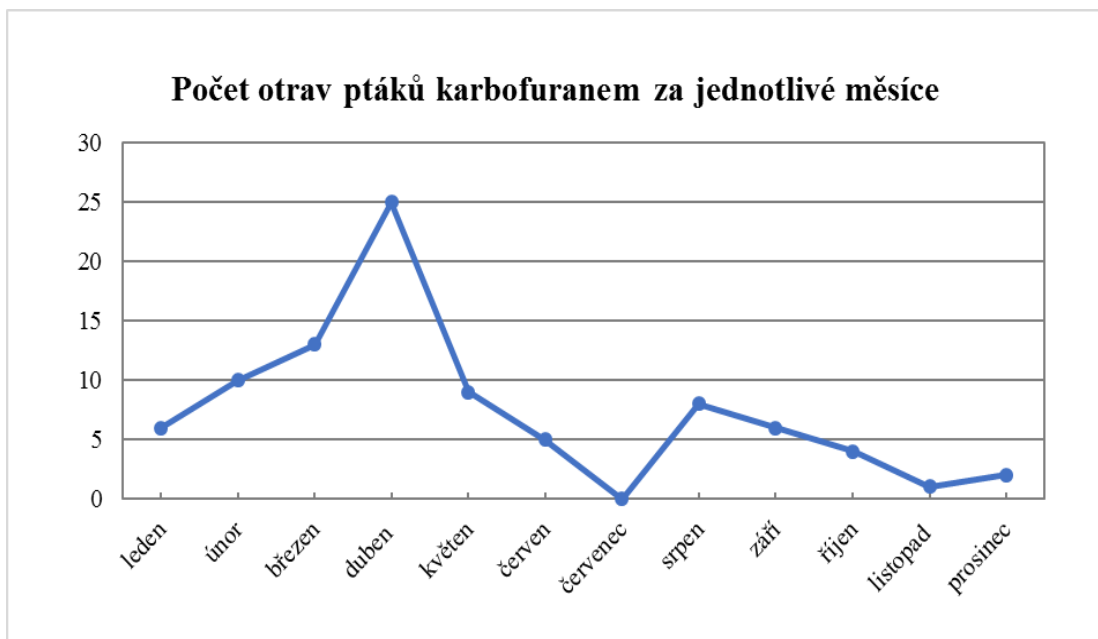
Tabulka 16: Počty otrav savců a ptáků karbofuranem v období 2009 až 2014

	Savci	ptáci
Karbofuran	4	54
Ostatní	157	119

Počty otrav ptáků karbofuranem se mezi roky oproti průměrné hodnotě neliší (chí-kvadrát = 2,44; d.f. = 5; $p = 0,785$) (Graf 7). Statisticky významně vyšší počty otrav jsou v měsících březnu a především dubnu (chí-kvadrát = 20,76; d.f. = 11; $p < 0,036$) (Graf 8).

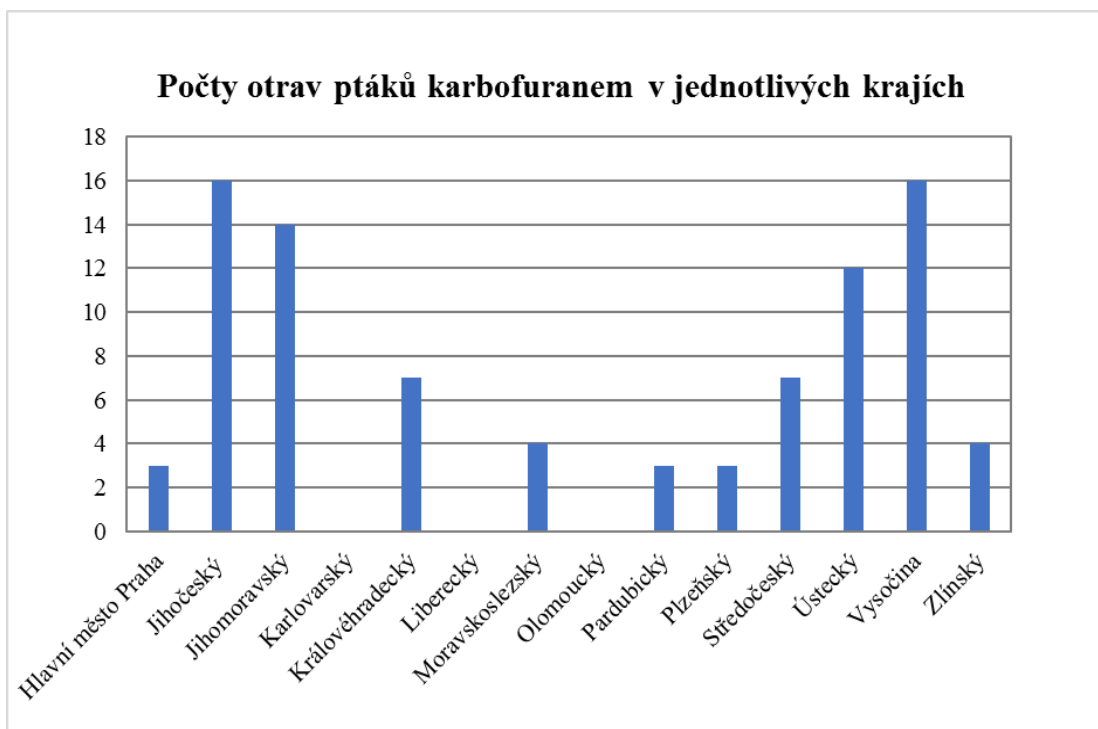

Graf 7: Přehled otrávených ptáků karbofuranem za jednotlivé roky

Graf 8: Přehled trávení ptáků v jednotlivých měsících za období 2009-2014

Počty otrav karbofuranem jsou do vysoké míry závislé na krajích (chí-kvadrát = 42,17; d.f. = 12; $p < 0,001$). Nadprůměrné počty pocházejí z krajů Jihočeského, Jihomoravského, Vysočiny a Ústeckého (Graf 9). Naopak minimální počty byly zaznamenány v Pardubickém a Plzeňském kraji. V Karlovarském a Libereckém kraji nebyly otravy žádné.

Graf 9: Přehled trávení ptáků karbofuranem v jednotlivých krajích za období 2009-2014

Člověk svou zemědělskou činností zasahuje do přirozených biotopů, ovlivňuje tak úživnost teritorií a narušuje podmínky pro zdárné hnízdění. Potrava je kontaminována herbicidy a jinými pesticidy. Tyto látky jsou z organismu vyloučeny jen částečně, řada z nich je toxická a má kumulativní účinky. Současný trh nabízí celou řadu pesticidů a chemických látek, zajišťující hygienu výroby a skladování potravin. Používáním těchto přípravků dochází k neúmyslným otravám nejčastěji pozřením pesticidů s potravou. A stále je aplikace pesticidů každodenní prací našich zemědělců. Dochází i k povolování aplikací pesticidů v chráněném území.

V posledních letech jsou pesticidy využívány k pokládání otrávených návnad. Tento prastarý způsob likvidace zvířat se týká především predátorů, označovaných jako „škodná“, ať již nějaké škody vznikají nebo jsou pouze domnělé. Celkově je trávení jedním z nejčastějších způsobů likvidace zvířat nejen u nás, ale i v ostatních zemích. I přesto, že pokládání otrávených návnad je trestní čin, trávení živočichů tímto nelegálním způsobem je u nás běžnou praxí. Dodnes však nebyl jediný travič potrestán. Trávení může mít výrazný dopad na populace některých ohrožených druhů dravců jako je luňák červený, luňák hnědý nebo orel mořský. Za sledované období bylo otráveno např. 32 orlů mořských. Orel mořský pohlavně dospívá až 5-6 roku a ročně klade 1-2 vejce. Při množství, které bylo za sledovaných 5 let otráveno a při stoupajícím trendu trávení těchto dravců je vliv na populaci značný. Zhodnocení tohoto vlivu na populace u nás chybí.

Předkládaná diplomová práce analyzovala dostupná data ze záchranných stanic pro volně žijící živočichy a z databáze programu Volná Křídla. Práce zpracovává údaje, které druhy živočichů jsou nejčastěji tráveny, jaké jedy jsou nejčastěji používány a výskyt nálezů otrávených zvířat.

Uvedené výsledky hodnocení nebylo možno porovnávat, práce je tzv. pilotní prací, proto pro diskuzi chybí srovnatelné práce.

5 ZÁVĚR

Práce byla zaměřena na analýzu výsledků otrav volně žijících ptáků a savců ze záchranných stanic a databáze otrav karbofuranem v rámci programu Volná Křídla. Cílem práce bylo statistické vyhodnocení nejčastěji trávených zvířat a nejvíce používané jedy v období 2009-2016.

Zvířata přijatá s otravou do záchranných stanic

- Nejčastěji byl přijat srnec obecný otrávený řepkou (52 jedinců). Méně se vyskytovali ostatní otravy – botulismus (14 jedinců), jed na hlodavce (9 jedinců) a otrava návnadou na slimáky (9 jedinců). U ostatních neuveden typ otravy (200 jedinců).
- Ze všech 284 přijatých jedinců vypuštěno zpět do přírody 38 jedinců.
- Nebyl zjištěn rozdíl v počtech otrav mezi ptáky a savci přijatými do záchranných stanic mezi jednotlivými roky.
- V případě měsíců nebyl identifikován rozdíl otrav mezi ptáky a savci. Průběh otrav ptáků byl výrazně zvýšen v měsíci srpnu s dvojnásobným počtem případů. Pro savce nebyl rozdíl identifikován.
- V analýze prostorových rozdílů existuje mezi většinou krajů vyrovnanost. Vybočuje Středočeský kraj, v němž je počet otrav ptáků i savců větší než v ostatních krajích.

Otravy karbofuranem

- Otravy karbofuranem se týkají především ptáků (89 jedinců). Nejvíce postiženým byl orel mořský (32 jedinců), káně lesní (22 jedinců), krkavec velký (7 jedinců), moták pochop (7 jedinců). Otráven byl také orel skalní (3 jedinci), luňák červený (6 jedinců), luňák hnědý (3 jedinci).
- Většinou se jednalo o nálezy mrtvých živočichů s výjimkou 2 vypuštěných jedinců.
- Počty otrav ptáků karbofuranem v jednotlivých letech je více méně vyrovnaný.
- V měsících březnu a dubnu jsou počty otrav vyšší než v dalších měsících.
- V krajích se největší počty otrav nacházeli v Jihočeském, Jihomoravském, Vysočiny a ústeckém.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CEPÁK, J., POKORNÝ, J. *Botulismus vodních ptáků – příklad ekologického problému*. *Ochrana přírody* 57 (3). 2002. 71-74. [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/res/archive/003/000449.pdf?seek=1234980214>>

ČESKÁ SPOLEČNOST ORNITOLOGICKÁ. *Vliv úmyslných a neúmyslných otrav pesticidy na populace volně žijících ptáků*. 2011. [cit. 2016-09-11]. Dostupné z: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/volne_zijici_ptaci/\\$FILE/ODOIEP-Vliv_otrav_pesticidy_na_ptaky-20111207.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/volne_zijici_ptaci/$FILE/ODOIEP-Vliv_otrav_pesticidy_na_ptaky-20111207.pdf)>

GRYMOVÁ, V., TUKAČ, V. *Otravy dravých a volně žijících ptáků*. In: Svobodová Z. 2008. *Veterinární toxikologie v klinické praxi*. Praha, Profipress, 256 s. 175-181 s.

CHLOUPEK, P., VEČEREK, V., CHLOUPEK, J., DVOŘÁKOVÁ, D., NOVOTNÝ, L., KOTRBANCOVÁ, Z. *Právní důsledky otravy zvířat karbofuranem*. 2004 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <<http://vetweb.cz/pravni-dusledky-otravy-zvirat-karbofuranem/>>

JANCZYK, P., WIECHETEK, M. *Ethylene glycol poisoning in dogs and cats*. *Medycyna Weterynaryjna* 58 (7): 5001-5006. 2005 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z [www](http://www.vetweb.cz): <<http://vetweb.cz/otravy-psu-a-kocek-etylenglykolem/>>

KALÁČ, P. *Hemolytické účinky brukvovitých plodin na srnčí zvěř*. 2002 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <<http://uroda.cz/hemolyticke-ucinky-brukvovitych-plodin-na-srn-ci-zver/>>

Karbofuran stále zabíjí. Pomozte ho zastavit! [online]. *Volná křídla* [cit. 2017-04-19]. Dostupné z [www](http://www.karbofuran.cz/): <<http://www.karbofuran.cz/>>

MAZÁNEK, L. *Vliv antikoagulantů na necílové organismy*. *Ptačí svět* 17 (2): 21. 2010 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://bigfiles.birdlife.cz/PS/PS_2010_02.pdf>

MODRÁ, H. *Otravy metaldehydem u malých zvířat*. Veterinářství 55: 396-397. 2005 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <<http://vetweb.cz/otravy-metaldehydem-u-malych-zvirat/>>

MODRÁ, H., SVOBODOVÁ, Z. *Incidence of animal poisoning cases in the Czech Republic: current situation*. 2009 [cit. 2016-09-11]. Dostupné z: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2984100/>>

NOVOTNÝ, L., HONZLOVÁ, A., ONDRÁČEK, P., VÁVRA, O., RACHÁČ, V., CHLOUPEK, P. *Intoxikace zvířat karbofuranem (Intoxication of the animals with carbofuran)*. Veterinářství 53: 551-554. 2003 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: <<http://vetweb.cz/intoxikace-zvirat-karbofuranem/>>

NOVOTNÝ, L., MIŠÍK, J., HONZLOVA, A., ONDRÁČEK, P., KUČA, K., VÁVRA, O., RACHAČ, V., CHLOUPEK, P. *Incidental poisoning of animals by carbamates in the Czech Republic*. 2010 [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: <http://jab.zsf.jcu.cz/9_3/novotny.html>

RACHAČ, V. *Případy botulizmu ve výkrmu brojlerových kuřat*. Veterinářství 52: 545-552. 2002 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <<http://vetweb.cz/pripady-botulizmu-ve-vykrmu-brojlerovych-kurat/>>

SUCHÝ, P. *Otravy srstnaté zvěře (137-138)*. In *Veterinární toxikologie v klinické praxi*. Praha: Profipress, 2008, 256 s. 175-181 s.

SVOBODOVÁ, Z. *Veterinární toxikologie: praktická cvičení*. 2003. Brno: Veterinární a farmaceutická univerzita, Fakulta veterinární hygieny a ekologie. 179 s.

VERMOUZEK, Z., MRLÍK, V. (ČSO). *Karbofuran stále zabíjí. Pomozte ho zastavit!* 2006. [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <<http://karbofuran.cz/>>

VLČEK, V., POHANKA, M. *Environmentální aspekty užití organofosforových a karbamátových pesticidů schválených k užití v České Republice*. Chemické Listy 105:

908-912. 2011. [cit. 2015-02-01]. Dostupné z: <http://www.chemicke-listy.cz/docs/full/2011_12_908-912.pdf>

VODŇANSKÝ, M. *Jak skutečně působí řepka ozimá na srnčí zvěř*. Myslivost 2/2002. [cit. 2015-11-5]. Dostupné z: <<http://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2002/Unor---2002/Jak-skutecne-pusobi-repka-ozima-na-srn-ci-zver>>

VOLFOVÁ, A., PATOČKA, J. *Strychnin – historie a současnost*. Vojenské zdravotnické listy LXXII (3): 110-113. 2003. [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://www.pmfhk.cz/vzl/vzl%203_2003/vzl3_7.pdf>

ZBOŘIL, J. *Vliv používání rodenticidů na volně žijící živočichy*. Myslivost 2/2006: str. 10. [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <<http://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2006/Unor---2006/Vliv-pouzivani-rodenticidu-na-volne-zijici-zivocic>>

ZBOŘIL, J. *Otravy necílových organismů při používání rodenticidů*. Myslivost 11/2010, str. 72. [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: <<http://www.myslivost.cz/Casopis-Myslivost/Myslivost/2010/Listopad---2010/Otravy-necilovych-organismu-pri-pouzivani-rodentic>>

7 SEZNAM GRAFŮ, MAP, TABULEK

Graf 1: Přehled otrávených živočichů přijatých do záchranných stanic	44
Graf 2: Přehled otrávených dravců karbofuranem	46
Graf 3: Přehled počtu potvrzených a předpokládaných otrav karbofuranem	47
Graf 4: Přehled u nás otrávených ptáků a savců za jednotlivé roky	56
Graf 5: Přehled otrávených ptáků a savců v měsících v letech 2009-2014	57
Graf 6: Přehled otrávených ptáků a savců v krajích v letech 2009-2014.....	58
Graf 7: Přehled otrávených ptáků karbofuranem za jednotlivé roky	59
Graf 8: Přehled trávení ptáků v jednotlivých měsících za období 2009-2014.....	60
Graf 9: Přehled trávení ptáků karbofuranem v jednotlivých krajích za období 2009-2014.....	60
Mapa č. 1: Jihočeský kraj.....	48
Mapa č. 2: Plzeňský kraj	49
Mapa č. 3: Středočeský kraj	49
Mapa č. 4: Ústecký kraj	50
Mapa č. 5: Liberecký kraj	50
Mapa č. 6: Královehradecký kraj	51
Mapa č. 7: Pardubický kraj	51
Mapa č. 8: Vysočina.....	52
Mapa č. 9: Jihomoravský kraj	52
Mapa č. 10: Zlínský kraj	53
Mapa č. 11: Moravskoslezský kraj.....	53
Mapa č. 12: Olomoucký kraj.....	54
Mapa č. 13: Otravy ptáků karbofuranem za období 2009-2016	55

Tabulka 1: Experimentálně ověřená orální toxicita u několika druhů ptáků (karbofuran.cz).....	14
Tabulka 2:Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2009	30
Tabulka 3: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2009	31
Tabulka 4: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2010	32
Tabulka 5: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2010	34
Tabulka 6: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2011	35
Tabulka 7: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2011	36
Tabulka 8: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2012.....	37
Tabulka 9: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2012.....	38
Tabulka 10: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2013.....	39
Tabulka 11: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2013	40
Tabulka 12: Přehled přijatých otrávených živočichů v roce 2014.....	41
Tabulka 13: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2014	42
Tabulka 14: Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2015	43
Tabulka 15:Přehled jedinců otrávených karbofuranem v roce 2016	43
Tabulka 16: Počty otrav savců a ptáků karbofuranem v období 2009 až 2014	59